

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Περιεχόμενα

1. Αντικείμενο της έρευνας και μεθοδολογική προσέγγιση	4
2. Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID19 στην ελληνική οικονομία και επιχειρηματικότητα.....	6
2.2 Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID19 στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	7
2.3 Πολιτικές μετριασμού των επιπτώσεων της πανδημίας στην ελληνική επιχειρηματικότητα.....	10
3. Ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας στην αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	13
4. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.....	13
4.1 Προφίλ των επιχειρήσεων του δείγματος.....	14
4.2 Μεταβολή των μεγεθών των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και την εποχή της πανδημίας.....	15
4.4 Ανάγκες ανάπτυξης/αναβάθμισης των τεχνολογικών υποδομών των επιχειρήσεων	24
4.5 Τεχνολογικές υποδομές και ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων.....	27
4.6 Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019	29
4.7 Ανθεκτικές επιχειρήσεις κατά την περίοδο της πανδημίας	33
4.8 Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν.....	36
5. Σύνοψη-Συμπεράσματα.....	41

Ευρετήριο Γραφημάτων

Γράφημα 1: ΑΕΠ ευρωζώνης. Πηγή [1].	6
Γράφημα 2: Τρωτότητα των κλάδων της ελληνικής οικονομίας στην πανδημία. Πηγή [14].	10
Γράφημα 3: Ιδιότητα του εκπροσώπου της επιχείρησης που απαντά το ερωτηματολόγιο	14
Γράφημα 4: Τομέας δραστηριότητας της επιχείρησης	15
Γράφημα 5: Μέγεθος της επιχείρησης	15
Γράφημα 6: Μεταβολή του αριθμού εργαζομένων της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (στοιχεία 2020 σε σχέση με στοιχεία 2019)	16
Γράφημα 7: Μεταβολή του αριθμού εργαζομένων της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας (εργαζόμενοι 2020 σε σχέση με το 2019)	17
Γράφημα 8: Μεταβολή του κύκλου εργασιών της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (στοιχεία 2020 σε σχέση με στοιχεία 2019)	18
Γράφημα 9: Μεταβολή του κύκλου εργασιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας (2020 σε σχέση με το 2019)	18
Γράφημα 10: Μεταβολή της κερδοφορίας της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (στοιχεία 2020 σε σχέση με στοιχεία 2019)	19
Γράφημα 11: Μεταβολή της κερδοφορίας της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας (2020 σε σχέση με το 2019)	20
Γράφημα 12: Τεχνολογικές Υποδομές/Υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται για την καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης	22
Γράφημα 13: Ποσοστό του προσωπικού της επιχείρησης που χειρίζεται ηλεκτρονικό υπολογιστή στην εργασία του	23
Γράφημα 14: Ενδιαφέρον της επιχείρησης για αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών που διαθέτει	23
Γράφημα 15: Αύξηση του αριθμού ηλεκτρονικών καταστημάτων την περίοδο 2019-2020	24
Γράφημα 16: Τζίρος προερχόμενος από ηλεκτρονικές πωλήσεις (2020 vs 2019)	24
Γράφημα 17: Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας τεχνολογικών υποδομών/υπηρεσιών	25
Γράφημα 18: Προτεραιότητα αναβάθμισης υφιστάμενων τεχνολογικών υποδομών/υπηρεσιών	26
Γράφημα 19: Δυσκολίες που αντιμετωπίζει η επιχείρηση για την υλοποίηση έργων αναβάθμισης τεχνολογικών υποδομών/υπηρεσιών	26
Γράφημα 20: Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης	27
Γράφημα 21: Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης	28
Γράφημα 22: Τεχνολογία και ο ρόλος της στην «επιστροφή στην κανονικότητα»	28
Γράφημα 23: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Μεταβολή του κύκλου εργασιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας των επιχειρήσεων που εμφάνισαν ανθεκτικότητα την περίοδο 2009-2019	29
Γράφημα 24: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Μεταβολή Κερδοφορίας κατά την περίοδο 2009-2019 και κατά τη διάρκεια της πανδημίας	30
Γράφημα 25: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Ικανότητα χρήσης Η/Υ από το ανθρώπινο δυναμικό της επιχείρησης	30
Γράφημα 26: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Υποδομές/υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της καθημερινής λειτουργίας της επιχείρησης	31

Γράφημα 27: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Ενδιαφέρον για την αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών και την προσαρμογή της επιχείρησής σας στις τεχνολογικές εξελίξεις.....	32
Γράφημα 28: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Συμβολή της τεχνολογίας στην ανθεκτικότητα και την ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση.....	33
Γράφημα 29: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο της πανδημίας: Υποδομές/υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της καθημερινής λειτουργίας της επιχείρησης.....	34
Γράφημα 30: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο της πανδημίας: Ενδιαφέρον για την αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών και την προσαρμογή της επιχείρησής σας στις τεχνολογικές εξελίξεις.....	35
Γράφημα 31: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο της πανδημίας: Συμβολή της τεχνολογίας στην ανθεκτικότητα και την ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση.....	36
Γράφημα 32: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Μεταβολές οικονομικών μεγεθών	37
Γράφημα 33: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Ιεράρχηση τεχνολογικών αναγκών	38
Γράφημα 34: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Συμβολή της τεχνολογίας στην ανθεκτικότητα και την ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση.....	39
Γράφημα 35: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Αντιλαμβανόμενη δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης	40

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Ελληνικές επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας τον Μάρτιο και τον Νοέμβριο 2020 ανά
Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας (NACE Αναθ. 2). Πηγή [12]..... 9

1. Αντικείμενο της έρευνας και μεθοδολογική προσέγγιση

Η τρέχουσα πανδημία του COVID-19 αποτελεί μια σημαντική υγειονομική και οικονομική πρόκληση, επιφέροντας οικονομική ανασφάλεια τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους καταναλωτές. Οι αναμενόμενες επιπτώσεις της πανδημίας σε κρίσιμα μεγέθη των Ελληνικών επιχειρήσεων είναι τεράστιες και αναμένεται να οξυνθούν περαιτέρω, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των ευάλωτων Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) στην Ελληνική επικράτεια. Η ελληνική οικονομία, παρά την μακρά περίοδο προσαρμογής που υπέστη στη 10ετή οικονομική κρίση, δεν κατάφερε να επιλύσει τις δομικές παθογένειές της. Το οικονομικό μοντέλο της Ελλάδας παρέμεινε αδύναμο, δημιουργώντας αρνητικές προσδοκίες για τις μελλοντικές επιπτώσεις που θα είχε στην εγχώρια οικονομία η πανδημία. Η ελαχιστοποίηση των οικονομικών επιπτώσεων στις ΜΜΕ απαιτεί σωστές στρατηγικές επιλογές, αλλά και αξιοποίηση στο μέγιστο δυνατό βαθμό ψηφιακών λύσεων της 4^{ης} Βιομηχανικής Επανάστασης. Οι εν λόγω τεχνολογικές λύσεις προσφέρουν υψηλό βαθμό διαλειτουργικότητας και ανταλλαγής πληροφοριών, δυνατότητες αυτόματης παρακολούθησης και ανάλυσης δεδομένων πεδίου σε εμπορικές επιχειρήσεις καθώς και την δυνατότητα βελτιστοποίησης της εφοδιαστικής αλυσίδας.

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στο κρίσιμο ρόλο των τεχνολογικών καινοτομιών για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στις ΜΜΕ. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται ο βαθμός ψηφιακής ωριμότητας των υφιστάμενων ΜΜΕ και η δυνατότητά τους να αξιοποιήσουν καινοτόμες τεχνολογίες για τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος εν μέσω των ασφυκτικών συνθηκών που δημιουργεί η πρωτοφανής υγειονομική κρίση. Η ανάλυση εστιάζεται στην υιοθέτηση και χρήση από την πλευρά των ΜΜΕ:

1. εφαρμογών του Διαδικτύου (παρουσία σε e-market place, διαφήμιση στο διαδίκτυο, χρήση social media, ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές κλπ.)
2. ολοκληρωμένων επιχειρηματικών λύσεων (Συστήματα Διαχείρισης Επιχειρησιακών Πόρων, Συστήματα Υποστήριξης Ηλεκτρονικών Παραγγελιών, Συστήματα Μηχανογραφημένης Παρακολούθησης Αποθηκών, Συστήματα Διαχείρισης Πελατών κλπ)
3. εφαρμογών και τεχνολογιών της 4^{ης} Βιομηχανικής Επανάστασης (Διαδίκτυο των Πραγμάτων, Τεχνητή Νοημοσύνη, εφαρμογές Υπολογιστικής Νέφους, τεχνολογίες Καταμεμημένου Καθολικού-blockchain κλπ.)

Η μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας αναφέρεται στις διαδικασίες, τις αρχές και τα μέσα που αξιοποιούνται για να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί. Η έρευνα που διεξήχθη απαιτούσε τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων (ποσοτική έρευνα). Προς τούτο, δημιουργήθηκε

ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο¹ με την εφαρμογή Google Forms, το οποίο ζητήθηκε να συμπληρωθεί από τα μέλη του Επιμελητηρίου. Για την ανάπτυξη του ερωτηματολογίου προσδιορίστηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα (παρουσιάζονται παρακάτω) και ορίστηκε ο πληθυσμός (επιχειρήσεις – μέλη του Επιμελητηρίου). Αρχικά, αναπτύχθηκε πιλοτικό ερωτηματολόγιο (προσχέδιο του ερωτηματολογίου) που απεστάλη στο Επιμελητήριο, με κύριο σκοπό τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας του «εργαλείου» που σχεδιάστηκε. Στο δοκιμαστικό στάδιο αξιολογήθηκε ο βαθμός κατανόησης, «αποδοχής» και ερμηνείας του ερωτηματολογίου. Η ερευνητική ομάδα, με τη σύμφωνη γνώμη του φορέα χρηματοδότησης, συνέταξε το οριστικό ερωτηματολόγιο.

Η ποσοτική έρευνα διεξήχθη την περίοδο του Οκτωβρίου 2021 και οδήγησε σε συλλογή 149 απαντήσεων. Ακολούθησε ανάλυση των δεδομένων και στατιστική επεξεργασία με στόχο την απάντηση των παρακάτω ερευνητικών ερωτημάτων (ΕΕ):

ΕΕ1: Η χρήση της τεχνολογίας συμβάλει στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων;

ΕΕ2: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων (αναφορικά με την αξιοποίηση της τεχνολογίας) που παρουσίασαν ανθεκτικότητα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και της πανδημικής κρίσης;

ΕΕ3: Ποιος είναι ο λόγος που κάποιες επιχειρήσεις δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τις τεχνολογικές εξελίξεις;

Η επεξεργασία των δεδομένων οδήγησε σε απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων καθώς και στην παραγωγή πινάκων, διαγραμμάτων και γραφημάτων που παρέχουν αρκετά χρήσιμες πληροφορίες. Υπολογίστηκαν τα τυπικά στατιστικά μεγέθη, όπως μέσοι όροι, διακυμάνσεις, συχνότητες κ.ά. που αποτέλεσαν τις βασικές μετρικές της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανωτέρω μεθοδολογική προσέγγιση (ποσοτική συλλογή πρωτογενών δεδομένων με χρήση ερωτηματολογίου) συμπληρώθηκε από αντίστοιχη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Μέσω την ανασκόπησης της εγχώριας και διεθνούς βιβλιογραφίας (επιστημονικές δημοσιεύσεις, μελέτες φορέων, εκθέσεις κυβερνητικών οργανισμών κλπ.), η ερευνητική ομάδα συνέθεσε τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας και κατέληξε σε σχετικές προτάσεις.

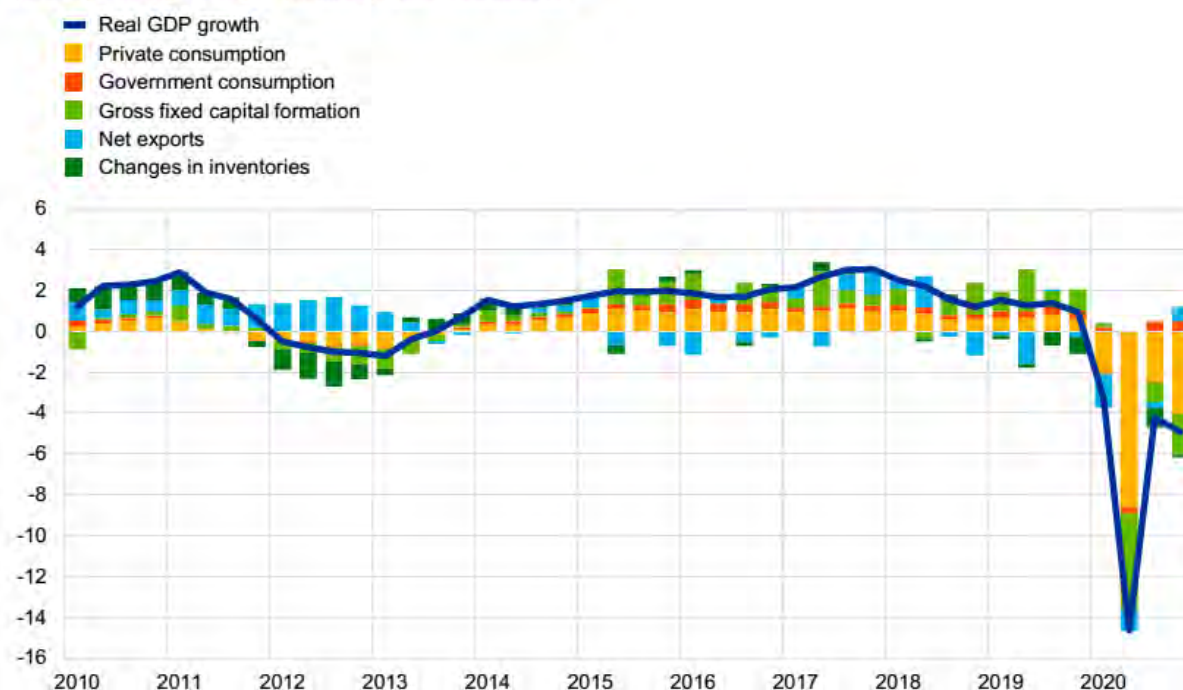
1

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeLxFcZiCPaw8baniIDe3_3P8rL35odUPUfuHAY3DqHjZhvrg/viewform?usp=sf_link

2. Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID19 στην ελληνική οικονομία και επιχειρηματικότητα

Από την εμφάνισή της στα τέλη του 2019, η επιδημία COVID-19 έχει προξενήσει ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία και έχει καταστροφικές συνέπειες στην ανθρώπινη υγεία. Η Παγκόσμια Τράπεζα αναφέρει ότι η συνολική συρρίκνωση του παγκόσμιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) το 2020 ήταν της τάξεως του 3,4%². Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η παγκόσμια οικονομία προβλέπεται να αναπτυχθεί κατά 5,9% το 2021 και 4,9% εκατό το 2022.

(annual percentage changes; percentage point contributions)

Γράφημα 1: ΑΕΠ ευρωζώνης. Πηγή [1].

Η ευρωζώνη, επίσης, επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την πανδημική κρίση, αντανακλώντας αρνητικές επιδράσεις τόσο από την πλευρά της συνολικής προσφοράς όσο και της συνολικής ζήτησης. Η οικονομική δραστηριότητα συρρικνώθηκε απότομα στην ευρωζώνη κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους ως συνέπεια των μέτρων περιορισμού και της αυξημένης αποστροφής κινδύνου (Γράφημα 1). Συνολικά, το ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ συρρικνώθηκε κατά 6,6% το 2020 [1]. Η ελληνική οικονομία επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την πρωτοφανή υγειονομική κρίση. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του ΔΝΤ, το 2020 η ελληνική οικονομία συρρικνώθηκε κατά 8,2% [2]. Εκτιμάται, ωστόσο, ότι η ανάκαμψη της ευρωζώνης θα λάβει χώρα από το β' τρίμηνο του 2021, θα ισχυροποιηθεί από το δεύτερο εξάμηνο και θα συνεχιστεί το 2022. Πιο

² <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&start=2000&view=chart>

συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι η οικονομία της ζώνης του ευρώ, μετά από συρρίκνωση 6,6% το 2020, θα μεγεθυνθεί με ρυθμό 4,0% και 4,1% το 2021 και το 2022 αντίστοιχα. Η εκτίμηση αυτή τελεί υπό τέσσερις σημαντικές προϋποθέσεις: α) την επιτάχυνση των εθνικών εμβολιασμών, β) τη συνακόλουθη άρση των περιορισμών και των απαγορεύσεων, γ) τη διατήρηση της επεκτατικής κατεύθυνσης των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών και δ) τη διασφάλιση ευνοϊκών χρηματοπιστωτικών συνθηκών, καθώς και την έγκαιρη ενεργοποίηση των πόρων του ευρωπαϊκού μέσου ανάκαμψης [3].

Η ταχεία εξάπλωση της παραλλαγής δέλτα καθώς και η απειλή νέων παραλλαγών έχουν αυξήσει την αβεβαιότητα σχετικά με το πόσο γρήγορα μπορεί πραγματικά να ξεπεραστεί η πανδημία [2]. Οι όροι και οι περιορισμοί που επιβάλλονται στις περισσότερες χώρες για τον περιορισμό της εξάπλωσης της επιδημίας, όπως η κοινωνική απόσταση και η καραντίνα, έχουν οδηγήσει σε στρεβλώσεις στο σύστημα προσφοράς και ζήτησης αγαθών και επιβράδυναν σημαντικά τις οικονομίες πολλών χωρών. Επιπλέον, οι τάσεις κατανάλωσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας έχουν αλλάξει σημαντικά, κυρίως λόγω των αγορών πανικού, και η εντεινόμενη ανισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης απειλούν την απόκριση των δικτύων εφοδιασμού [4].

Οι επιχειρήσεις καθίστανται ιδιαίτερα ευάλωτες στις νέες συνθήκες που δημιουργήσε η πανδημία, μιας και εξαρτώνται πολύ από την ταχύτητα της εισροής χρημάτων από τις πωλήσεις των προϊόντων/υπηρεσιών τους. Επιπρόσθετα, η μειωμένη ζήτηση από την πλευρά των καταναλωτών συρρίκνωσε περαιτέρω τις ταμειακές ροές των επιχειρήσεων [5]. Η πανδημία, άλλωστε, δεν έχει τις ίδιες επιπτώσεις για όλες τις επιχειρήσεις. Οι εταιρείες που εξαρτώνται από έναν φυσικό χώρο, όπως εστιατόρια, γυμναστήρια, αγορές παραδοσιακών τροφίμων, κινηματογράφοι και έμποροι ειδών ένδυσης και υπόδησης, έχουν υποστεί ιδιαίτερα σημαντικές απώλειες. Στο αντίποδα, επιχειρήσεις προσανατολισμένες προς τις διαδικτυακές αγορές, γνωρίζουν άνθηση [5].

2.2 Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID19 στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

Οι ΜΜΕ αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας, αποτελώντας το 99,8% του συνόλου των επιχειρήσεων και τα δύο τρίτα της απασχόλησης [6]. Σύμφωνα με στοιχεία από την ετήσια έκθεση από το σύστημα ΕΡΓΑΝΗ για το 2020, στην Ελλάδα το 99,74% των ελληνικών επιχειρήσεων είναι ΜΜΕ [7]. Πιο συγκεκριμένα, η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων (88,5% του συνόλου) απασχολούν από 1 έως 10 εργαζόμενους. Οι περισσότερες επιχειρήσεις (17,4 % του συνόλου) δραστηριοποιούνται στον κλάδο του λιανικού εμπορίου. Ακολουθούν οι κλάδοι της εστίασης (12,64%), του χονδρεμπορίου (9,6%), της υγείας (5,18%) και οι νομικές/λογιστικές δραστηριότητες (4,06%). Ο μεγαλύτερος εργοδότης στη χώρα είναι το λιανικό εμπόριο (απασχολεί το 13,39% του συνόλου των εργαζομένων). Ακολουθούν η εστίαση (10,87%), το χονδρικό εμπόριο (9,83%), η εκπαίδευση (4,92%) και η βιομηχανία τροφίμων (4,59%) [7].

Η πανδημία COVID-19 έχει φέρει σημαντικές και πολλαπλές προκλήσεις για τις ΜΜΕ. Ενώ οι ΜΜΕ αντιμετωπίζουν παραδοσιακά χρηματοοικονομικές και μη χρηματοοικονομικές κρίσεις, η πανδημία έχει προκαλέσει πρόσθετες αβεβαιότητες σχετικά με τον τρόπο διατήρησης της επιχειρηματικής συνέχειας [8]. Η περίοδος κλεισίματος και οι πολιτικές περιορισμού της κυκλοφορίας που υιοθετήθηκαν από τις κυβερνήσεις σε πολλές χώρες έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τις ΜΜΕ, παραλύοντας τις δραστηριότητές τους, αποδυναμώνοντας τις οικονομικές τους θέσεις και εκθέτοντάς τις σε χρηματοοικονομικό κίνδυνο [9]. Για παράδειγμα, σύμφωνα με στοιχεία διεθνών μελετών, το 41% των ΜΜΕ του Ηνωμένου Βασιλείου είχαν σταματήσει τη λειτουργία τους κατά την διάρκεια της πανδημίας. Στη Γερμανία, το 50% των ΜΜΕ περίμενε αρνητικό αποτέλεσμα λόγω της κρίσης, με το ένα τρίτο να προβλέπει μείωση των εσόδων σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10%. Στην Ιταλία, περισσότερο από το 70% δήλωσε ότι επηρεάστηκε άμεσα από την κρίση [6]. Επίσης, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι πολλές μικρές επιχειρήσεις είναι οικονομικά εύθραυστες, διαθέτοντας ρευστότητα περίπου μόνο δύο (2) εβδομάδων [10]. Γενικά, οι διάφορες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΜΜΕ εξαιτίας της πανδημικής κρίσης περιλαμβάνουν μειωμένη αγοραστική δύναμη πελατών, περιορισμούς στην αλληλεπίδραση και τις ώρες εργασίας, ελλείψεις πρώτων υλών, ακύρωση παραγγελιών, δυσκολίες ταμειακών ροών και διακοπή της αλυσίδας εφοδιασμού [11].

Η συνεχιζόμενη ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών μεταποιητικών ΜΜΕ απορρέει από την ικανότητά τους να είναι καινοτόμες. Ωστόσο, λόγω του μεγέθους και της ιδιοκτησιακής τους δομής, είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε εξωτερικούς κραδασμούς και αγωνίζονται για την επίτευξη κερδοφορίας και την εξασφάλιση ρευστότητας. Στην πραγματικότητα, κρίσεις όπως η πανδημία COVID-19 είναι πιθανό να έχουν μεγαλύτερη επίδραση στις ΜΜΕ, δεδομένων των περιορισμένων πόρων τους (ανθρώπινοι, χρηματοοικονομικοί και τεχνικοί) σε σύγκριση με τις μεγάλες εταιρίες [6]. Επιπλέον, σε σύγκριση με μεγαλύτερους οργανισμούς, οι ΜΜΕ είναι συχνά πιο εκτεθειμένες στον αντίκτυπο μιας κρίσης λόγω της ευαλωτότητάς τους και της εξάρτησής τους από πολλά ενδιαφερόμενα μέρη [13]. Από την άλλη πλευρά, οι ΜΜΕ είναι πιο ευέλικτες και προσαρμόσιμες σε σχέση με τις μεγαλύτερες, λόγω του μικρού τους μεγέθους, της τάσης τους να ανήκουν σε ιδιώτες και των σχετικά ευέλικτων ιεραρχικών δομών τους. Συνολικά, ωστόσο, οι ΜΜΕ είναι γενικά λιγότερο ανθεκτικές σε σύγκριση με μεγαλύτερες επιχειρήσεις, πράγμα που σημαίνει ότι χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να επιστρέψουν στις «κανονικές λειτουργίες» μετά από μια κρίση [6].

Σύμφωνα με έκθεση του Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ (ΙΝΕ ΓΣΕΕ) και βάσει στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, οι ελληνικές επιχειρήσεις για το σύνολο της οικονομίας που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο του 2020 με κρατική εντολή λόγω της πανδημίας, ανέρχονταν σε 205.984 και αναλογούσαν στο 14,6% των 1.415.370 επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας [12]. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, τον Νοέμβριο του 2020 παρέμεναν σε αναστολή λειτουργίας λόγω της πανδημίας 185.355 επιχειρήσεις (Πίνακας 1). Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), η Ελλάδα ήταν περισσότερο

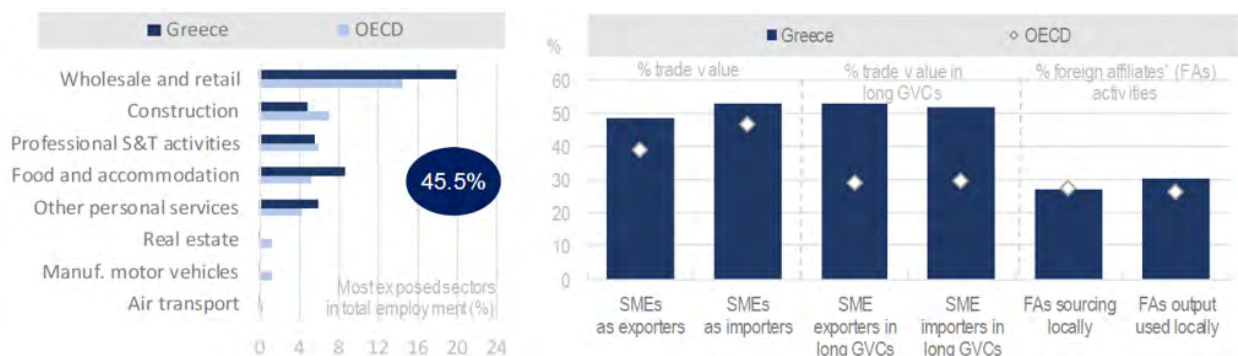
**Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων
Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας**

εκτεθειμένη σε επιχειρηματικές διαταραχές λόγω της πανδημικής κρίσης σε σχέση με αρκετές άλλες χώρες. Οι τομείς που επηρεάζονται περισσότερο αντιπροσωπεύουν το 45,5% του συνόλου απασχόλησης (ΟΟΣΑ 39,7%), λόγω του μεγάλου μέγεθος του τομέα χονδρικού και λιανικού εμπορίου, του τομέα τροφίμων και του τομέα παροχής υπηρεσιών διαμονής. Ιδιαίτερα, στην περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου πάνω από το 55% των θέσεων εργασίας τέθηκαν σε κίνδυνο, το υψηλότερο μερίδιο στη χώρα, λόγω της υψηλής συγκέντρωσης υπηρεσιών διαμονής και διατροφής στα νησιά (Γράφημα 2). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ελληνικές ΜΜΕ ήταν περισσότερες εκτεθειμένες σε διαταραχές στα παγκόσμια δίκτυα εφοδιασμού, μιας και παρουσιάζουν σημαντική εξωστρέφεια (Γράφημα 2).

NACE (Αναθ.2)	Περιγραφή Κλάδου Οικονομικής Δραστηριότητας	ΜΑΡΤΙΟΣ 2020	ΝΟΕΜ- ΒΡΙΟΣ 2020	Διαφορά
47	Λιανικό εμπόριο κλπ	59.838	62.783	2.945
55	Καταλύματα	25.591	*	
56	Εστίαση	66.681	67.293	612
59	Παραγωγή κινημ. ταινιών κλπ	180	183	3
71	Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες κλπ	250	229	-21
77	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	1.326		
79	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων κλπ	*	41	
82	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου κλπ	882		
N	Διοικητικές και Υποστηρικτικές Δραστηριότητες	2.208	2.766	558
85	Εκπαίδευση	18.222	16.651	-1.571
86	Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας	*	737	
88	Δρασ/τες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	1.311	1.082	-229
90	Δημιουργικές δρασ/τες, τέχνες και διασκέδαση	2.022		
91	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών κλπ	490		
92	Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	3.546		
93	Αθλητικές δραστηριότητες κλπ	6.918		
P	Τέχνες, Διασκέδαση και Ψυχαγωγία	12.976	14.821	1.845
94	Δραστηριότητες οργανώσεων	2.010		
96	Άλλες δρασ/τες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	16.717		
Σ	Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών	18.727	18.810	83
	Σύνολο	205.984	185.355	

Πίνακας 1: Ελληνικές επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας τον Μάρτιο και τον Νοέμβριο 2020 ανά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας (NACE Αναθ. 2). Πηγή [12].

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Γράφημα 2: Τρωτότητα των κλάδων της ελληνικής οικονομίας στην πανδημία. Πηγή [14].

2.3 Πολιτικές μετριασμού των επιπτώσεων της πανδημίας στην ελληνική επιχειρηματικότητα

Πολλές κυβερνήσεις ανά την υφήλιο έλαβαν και συνεχίζουν να λαμβάνουν μέτρα για την υποστήριξη των ΜΜΕ και τον μετριασμό των οικονομικών επιπτώσεων της επιδημίας Covid-19. Παραδοσιακά, οι κυβερνήσεις διστάζουν να είναι άμεσος δανειστής κεφαλαίων σε ΜΜΕ, καθώς η κυβέρνηση δεν εμπλέκεται στην ανάληψη κινδύνου και την είσπραξη χρεών. Ως εκ τούτου, είναι κρίσιμης σημασίας ο σχεδιασμός νέων μεθόδων χρηματοδότησης για να διασφαλιστεί ότι τα κρατικά κονδύλια μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά για την παροχή κατάλληλης υποστήριξης στις ΜΜΕ [15]. Σύμφωνα με διεθνείς επιστημονικές μελέτες, τα δημοσιονομικά κίνητρα σε οικονομίες υψηλού εισοδήματος έχουν φθάσει στο 10% του ΑΕΠ ή περισσότερο, με περίπου το 40% να προορίζεται για σταθερή στήριξη [16]. Αν και αυτές οι παρεμβάσεις στοχεύουν στον περιορισμό των αρνητικών παρενεργειών της κρίσης, οι λύσεις για τον τρόπο ανάκαμψης από το σοκ προσφοράς και ζήτησης που προκλήθηκε από την πανδημία Covid-19 παραμένει αποκλειστική ευθύνη των επιχειρήσεων. Η ανωτέρω συνθήκη δημιουργεί πρόσθετη επιβάρυνση για τις ΜΜΕ, που είναι γνωστό ότι λειτουργούν σε ένα περιβάλλον περιορισμένων πόρων και πρέπει να σταθμίσουν ανάλογα τις αποκρίσεις τους [17].

Σύμφωνα με την μέχρι τώρα εμπειρία, είναι ξεκάθαρο ότι η κρατική παρέμβαση επηρεάζει την ικανότητά των ΜΜΕ να επιβιώσουν από την πανδημία, ιδιαίτερα βοηθώντας τις να ξεπεράσουν τα διάφορα προβλήματα ρευστότητας που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορονοϊού [18]. Τα αποτελέσματα μελετών δείχνουν ότι, χωρίς κυβερνητικά προγράμματα μετριασμού, το 59% των ΜΜΕ του Ηνωμένου Βασιλείου αναφέρουν αρνητικά κέρδη και ότι η υπολειπόμενη διάρκεια ζωής τους μειώνεται από 164 σε 139 ημέρες. Η ανάλυση δείχνει ότι το καθεστώς κρατικής στήριξης μειώνει τον αριθμό των ΜΜΕ με αρνητικά κέρδη στο 49% και επιτρέπει την παράταση της υπολειπόμενης ζωής για τις ΜΜΕ με αρνητικά κέρδη σε 194 ημέρες. Επιπλέον, το καθεστώς στήριξης μειώνει τον αριθμό των θέσεων εργασίας που κινδυνεύουν κατά περίπου 20% [19]. Ωστόσο, υπάρχουν διάφορων ειδών στρεβλώσεις στα χρηματοδοτικά εργαλεία που προσφέρονται προς τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με διεθνείς έρευνες, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις έχουν περίπου τις μισές πιθανότητες να έχουν πρόσβαση σε υποστήριξη

συγκριτικά με τις μεγάλες εταιρείες. Επιπρόσθετα, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε χώρες υψηλού εισοδήματος έχουν περίπου πέντε φορές περισσότερες πιθανότητες να λάβουν δημόσια υποστήριξη σε σχέση με τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε χώρες χαμηλού εισοδήματος. Επίσης, εντοπίζονται ορισμένες αναντιστοιχίες μεταξύ των χρηματοδοτικών πολιτικών που οι εταιρίες θεωρούν ως απαραίτητες και αυτών που τελικά εφαρμόζονται, ιδιαίτερα σε χώρες ανώτερου μεσαίου και υψηλού εισοδήματος [16].

Από την έναρξη της πανδημικής κρίσης η ελληνική πολιτεία έλαβε ένα σύνολο μέτρων για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, εστιάζοντας σε φορολογικές ελαφρύνσεις, εργασιακά και ασφαλιστικά μέτρα και λοιπές βοηθητικές δράσεις [20]. Επίσης, δημιουργήθηκε το «Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19» για να υποστηρίξει την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε δανειακά κεφάλαια, μέσω της παροχής εγγυοδοσίας, σε χαρτοφυλάκιο με ανώτατο όριο. Σκοπός του Ταμείου Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19 είναι ο μετριασμός των επιπτώσεων της πανδημικής κρίσης στη λειτουργία των επιχειρήσεων, μέσω της ενίσχυσης της ρευστότητας τους με δάνεια κεφαλαίου κίνησης. Επιπρόσθετα, χρήματα από το ΕΣΠΑ κατευθύνθηκαν σε δράσεις χρηματοδότησης ΜΜΕ. Γενικά, για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας από την πλευρά της ελληνικής πολιτείας [20]:

- υλοποιήθηκαν δράσεις επιτάχυνσης επιστροφών φόρου εισοδήματος και ΦΠΑ σε εκκρεμείς υποθέσεις ελέγχου
- υιοθετήθηκε η λήψη ενίσχυσης («ειδικό δάνειο») με τη μορφή ακατάσχετης και αφορολόγητης επιστρεπτέας προκαταβολής (για εταιρίες με 1-500 εργαζομένους), με εκτεταμένο χρονικό ορίζοντα αποπληρωμής, χαμηλό επιτόκιο και περίοδο χάριτος ενός έτους
- προσφέρθηκαν ενισχύσεις σε επιχειρήσεις σε περιφερειακό επίπεδο
- πραγματοποιήθηκε κάλυψη τόκων των υφιστάμενων ενήμερων δανείων μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόταση της Ελληνικής Κυβέρνησης για την ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων μέσω χορήγησης νέων δανείων για κεφάλαιο κίνησης ή για επενδυτικού σκοπούς, με την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου
- πραγματοποιήθηκε αναστολή της ημερομηνίας πληρωμής αξιολογίων επιχειρήσεων (επιταγές, συναλλαγματικές και γραμμάτια εις διαταγή)
- υιοθετήθηκε η απαλλαγή πληττόμενων επιχειρήσεων από την υποχρέωση καταβολής μισθώματος
- παρατάθηκε η καταβολή ασφαλιστικών εισφορών (εργοδοτικών και εργατικών) καθώς και οι σχετικές προθεσμίες καταβολής δόσεων ρυθμίσεων ασφαλιστικών εισφορών (εργοδοτικών και εργατικών)

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

- θεσμοθετήθηκε η προσωρινή αναστολή συμβάσεων εργασίας (σε επιχειρήσεις των οποίων η δραστηριότητα έχει ανασταλεί, για όλο το διάστημα της αναστολής και σε πληττόμενες βάσει ΚΑΔ επιχειρήσεις) έναντι αποζημίωσης
- υλοποιήθηκε πρόγραμμα συμμετοχής ελεύθερων επαγγελματιών - επιστημόνων (έξυ βασιικοί επιστημονικοί κλάδοι) στο πρόγραμμα τηλε-κατάρτισης του Υπουργείου Εργασίας
- θεσμοθετήθηκαν δράσεις παράτασης του χρόνου υποβολής δηλώσεων, υιοθετήθηκε η αναστολή φορολογικών ελέγχων και η αναστολή διαδικαστικών προθεσμιών και, τέλος, νομοθετήθηκε η παράταση προθεσμίας δημοσίευσης Οικονομικών Εκθέσεων.

Ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) ύψους 672,5 ευρώ αποτελεί το κύριο εργαλείο της ΕΕ για την ανάκαμψη από την κρίση του COVID-19³. Πιο συγκεκριμένα, ο ΜΑΑ αποτελεί το βασικό μέρος του Next Generation EU (NGEU). Ο μηχανισμός προσφέρει μεγάλης κλίμακας χρηματοδοτική στήριξη σε επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται από τα κράτη μέλη για τον μετριασμό των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας και την προετοιμασία των οικονομιών της ΕΕ για τις προκλήσεις που θέτουν η πράσινη και ψηφιακή μετάβαση. Η χρηματοδότηση θα διατεθεί μέσω επιχορηγήσεων και δανείων. Το συνολικό ποσό των επιχορηγήσεων θα ανέλθει σε 312,5 δισ. ευρώ σε τιμές 2018 (το πραγματικό ποσό θα προσαρμοστεί προς τα πάνω για να ληφθεί υπόψη ο πληθωρισμός). Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Επιτροπής, η Ελλάδα θα λάβει επιχορηγήσεις ύψους 17,8 δισ. στα πλαίσια του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Τα ακριβή ποσά θα οριστικοποιηθούν έως τον Ιούνιο του 2022, βάσει της αύξησης του ΑΕΠ το 2020-2021. Τα δάνεια, συνολικού ύψους 360 δισ. ευρώ (σε τιμές 2018), θα διατεθούν κατόπιν αιτήματος των κρατών μελών μέχρι το τέλος του 2023. Πρόσθετα δράσεις μέτρα στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση περιλαμβάνουν τα δράσεις:

- SURE (μέσο προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης). Περιλαμβάνει την χορήγηση έως 100 δισ. ευρώ σε δάνεια για τη διατήρηση θέσεων εργασίας (η Ελλάδα έλαβε 5,265 δισ).
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυήσεων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Περιλαμβάνει την αποδέσμευση έως 200 δισ. ευρώ σε δάνεια στήριξης των επιχειρήσεων
- Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ενίσχυση για την Πανδημική Κρίση). Περιλαμβάνει βοήθεια έως 240 δισ. ευρώ σε δάνεια προς χώρες της ευρωζώνης για τη στήριξη της χρηματοδότησης δαπανών υγείας σχετικών με την COVID-19

³ <https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/20201006-recovery-resilience-rrf/>

3. Ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας στην αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

Η πανδημία έχει προκαλέσει δραματικές αλλαγές στο ευρύτερο μάκρο-περιβάλλον των επιχειρήσεων, που ενθαρρύνουν τις εταιρείες να υιοθετήσουν την ψηφιακή τεχνολογία σε ευρύτερη κλίμακα και υπό πίεση χρόνου. Επιπλέον, οι εργαζόμενοι που εργάζονται εξ αποστάσεως έχουν αυξήσει την ανάγκη των επιχειρήσεων να υιοθετήσουν επείγοντως δράσεις ψηφιακού μετασχηματισμού. Σύμφωνα με μελέτες, η ψηφιακή τεχνολογία επιτρέπει στις επιχειρήσεις να μεταμορφώνουν τα επιχειρηματικά τους μοντέλα γρήγορα, και όχι με παραδοσιακούς ή γραμμικούς τρόπους [11]. Ιδιαίτερα, η ψηφιοποίηση του επιχειρηματικού κόσμου βοηθά τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να δημιουργήσουν ένα νέο ψηφιακό δίκτυο, το οποίο επιτρέπει την υπέρβαση της κυριαρχίας των μεγάλων επιχειρήσεων. Δεδομένου ότι οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της οικονομίας μιας χώρας, η εμφάνιση και η ανάπτυξη της ψηφιακής αγοράς είναι πολύ σημαντικές [21].

Οι τεχνολογίες της 4^{ης} Βιομηχανικής επανάστασης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας και της συνέχειας των επιχειρήσεων. Τεχνολογίες όπως η ψηφιακή αλυσίδα εφοδιασμού, η ανάλυση δεδομένων, η τεχνητή νοημοσύνη, η μηχανική μάθηση, η ρομποτική, το ψηφιακό εμπόριο και το Διαδίκτυο των πραγμάτων, μπορούν να αυξήσουν την ανθεκτικότητα και την ευελιξία των οργανισμών και να τους επιτρέψουν να αποδίδουν καλύτερα από τους ομολόγους τους σε ταραχώδη ή ασταθή περιβάλλοντα [22]. Γενικά, οι ΜΜΕ υιοθετούν διαφορετικό βαθμό ψηφιακών μετασχηματισμών, οι οποίοι μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις συνιστώσες: α) ΜΜΕ με υψηλό επίπεδο ψηφιακής ωριμότητας που ανταποκρίνονται στις προκλήσεις επιταχύνοντας τη μετάβαση προς τις ψηφιοποιημένες επιχειρήσεις, β) ΜΜΕ που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας αλλά χαμηλό επίπεδο ψηφιακής ωριμότητας που αποφασίζουν να ψηφιοποιήσουν μόνο τη λειτουργία πωλήσεων και, γ) ΜΜΕ που έχουν πολύ περιορισμένο ψηφιακό γραμματισμό αλλά υποστηρίζονται από υψηλό επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου [11]. Άλλα ευρήματα μελετών υποδηλώνουν ότι οι πρακτικές καινοτομίας των ΜΜΕ έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην απόδοση και την επιβίωση τους [9]. Εμπειρικά ευρήματα αποκαλύπτουν ότι η ικανότητα καινοτομίας είναι απαραίτητη για την επιβίωση μιας ΜΜΕ κατά τη διάρκεια μιας κρίσης και επιβεβαιώνουν την ύπαρξη θετικού αντίκτυπου της καινοτομίας μάρκετινγκ και της καινοτομίας διαδικασιών στις οικονομικές επιδόσεις των ΜΜΕ κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 [23].

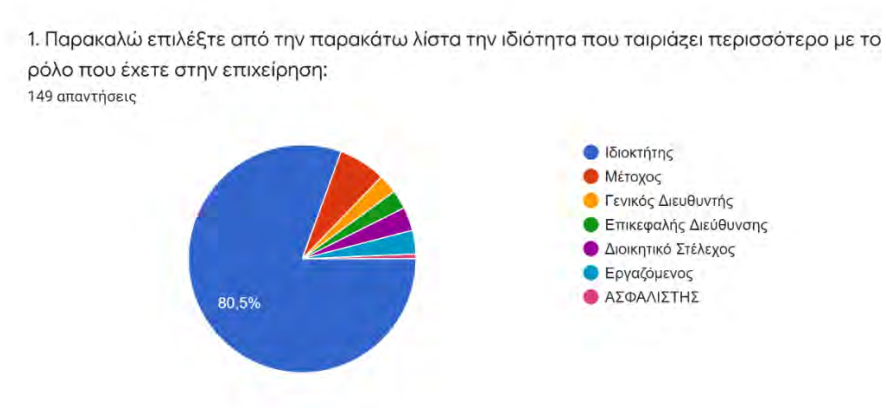
4. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται τα βασικά στατιστικά αποτελέσματα και η αντιπαραβολή τους με αντίστοιχα στοιχεία που έχουν καταγραφεί σε προηγούμενες έρευνες. Επίσης, αξιοποιούνται επιστημονικές δημοσιεύσεις και αναλύσεις μελετών περίπτωσης που παρουσιάζονται στη βιβλιογραφία την τελευταία διετία προκειμένου να προσδιοριστούν οι

τρόποι μετριασμού των αρνητικών συνεπειών της, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο των καινοτόμων τεχνολογιών.

4.1 Προφίλ των επιχειρήσεων του δείγματος

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο αριθμός των ερωτηματολογίων που συλλέχθηκαν ανέρχεται σε 149. Το πρώτο ερώτημα αναφέρεται στην ιδιότητα του προσώπου που συμπληρώνει το ερωτηματολόγιο. Όπως φαίνεται στο παρακάτω Γράφημα, η πλειοψηφία των απαντήσεων των ερωτηματολογίων συμπληρώθηκε από τον ιδιοκτήτη της επιχείρησης.

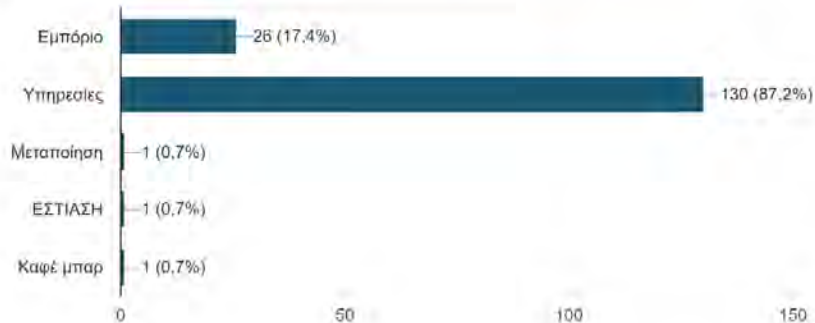

Γράφημα 3: Ιδιότητα του εκπροσώπου της επιχείρησης που απαντά το ερωτηματολόγιο

Το επόμενο ερώτημα σχετιζόταν με την καταγραφή του τομέα δραστηριότητας της επιχείρησης. Είναι φανερό ότι η πλειοψηφία των απαντήσεων αφορά στον τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα στο εμπόριο και τις υπηρεσίες. Ένα χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη χώρα είναι πολύ μικρές (1-9 εργαζόμενοι). Μάλιστα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ηλεκτρονικής καταγραφής των επιχειρήσεων στο σύστημα ΕΡΓΑΝΗ το ποσοστό των πολύ μικρών επιχειρήσεων στο σύνολο των επιχειρήσεων το 2020 ανέρχεται σε 88,51%. Το αντίστοιχο ποσοστό για τις μικρές επιχειρήσεις (10-49 εργαζόμενοι) είναι 9,91% [7]. Το δείγμα της έρευνας βρίσκεται πολύ κοντά στα παραπάνω δεδομένα. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των πολύ μικρών επιχειρήσεων που συμμετείχε στην έρευνα ήταν 88,6%, ενώ συλλέχθηκαν απαντήσεις από μικρές επιχειρήσεις σε ποσοστό 11,4% του δείγματος.

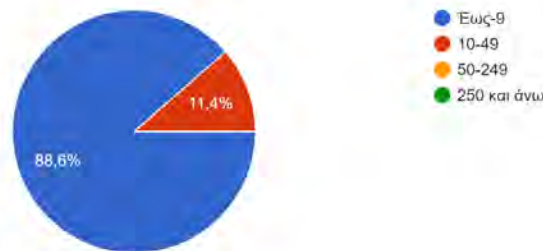
Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

2. Παρακαλώ επιλέξτε από την παρακάτω λίστα τον τομέα δραστηριοποίησης της επιχείρησής σας (μία ή περισσότερες επιλογές)
149 απαντήσεις

Γράφημα 4: Τομέας δραστηριότητας της επιχείρησης

3. Παρακαλώ σημειώστε την κατάλληλη επιλογή αναφορικά με τον αριθμό εργαζομένων στην επιχείρησή σας (οι τιμές μετρούνται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης):
149 απαντήσεις

Γράφημα 5: Μέγεθος της επιχείρησης

4.2 Μεταβολή των μεγεθών των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και την εποχή της πανδημίας

Η οικονομική κρίση της προηγούμενης δεκαετίας είχε σημαντική επίδραση στην επιχειρηματικότητα. Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, ο δείκτης της ανεργίας από 9,6% το 2009 ανήλθε σε 16,4% το 2019. Όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων που συλλέχθηκαν αναφέρεται σε μικρές μεταβολές του ανθρώπινου δυναμικού (θετικές ή αρνητικές αποκλίσεις μικρότερες του 9% - πρακτικά μηδενικές μεταβολές για την πλειοψηφία των σχετικών απαντήσεων δεδομένου του μεγέθους των επιχειρήσεων). Η ίδια περιοχή αντιστοιχεί στη διάμεσο τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν. Σημαντικά ποσοστά καταγράφονται στις ακραίες μεταβολές (μειωμένος κατά το

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

ήμισυ ή και περισσότερο – 22,1%, αυξημένος σε ποσοστό 50% ή παραπάνω – 15,4%). Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί από το μέγεθος των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στο δείγμα (1-9 εργαζόμενοι). Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι για τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις που κατάφεραν να επιβιώσουν από την οικονομική χρήση παρουσιάστηκαν περιορισμένες αλλαγές στον αριθμό των εργαζομένων. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με μελέτη του Ινστιτούτου Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, 200.000 μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις έκλεισαν με συνέπεια την απώλεια περισσότερων από 650.000 θέσεων απασχόλησης [24].

Στην ίδια έρευνα που πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2020 και αναφορικά με τις επιπτώσεις της πανδημίας, οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις απάντησαν πως εκτιμούσαν ότι θα κατάφεραν να διατηρήσουν το προσωπικό τους (ποσοστό 73,8% των σχετικών απαντήσεων) ή ακόμα και να το αυξήσουν (ποσοστό 3,4% των σχετικών απαντήσεων) στο επόμενο διάστημα και μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων. Υπάρχει ακόμα ένα ποσοστό (12,7%) των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που εκτιμούσαν ότι θα υποχρεώνονταν να προχωρήσουν σε μείωση του προσωπικού.

Με βάση τα πραγματικά δεδομένα που προκύπτουν από την έρευνα που διεξήχθη στις επιχειρήσεις του ΕΕΑ, ποσοστό 67,8% των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων δεν παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές στο προσωπικό που απασχολεί (η ίδια περιοχή αντιστοιχεί στη διάμεσο τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν), 9,4% κατάφερε να το αυξήσει ενώ 22,8% υποχρεώθηκε σε μειώσεις απασχόλησης.

4. Ο αριθμός των εργαζομένων της επιχείρησης το 2019 σε σχέση με το 2009 ήταν (οι τιμές μετρούνται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης):
149 απαντήσεις

Γράφημα 6: Μεταβολή του αριθμού εργαζομένων της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (στοιχεία 2020 σε σχέση με στοιχεία 2019)

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

5. Ο αριθμός των εργαζομένων της επιχείρησης το 2020 ήταν σε σχέση με το 2019 (οι τιμές μετρούνται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης):

149 απαντήσεις

Γράφημα 7: Μεταβολή του αριθμού εργαζομένων της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας (εργαζόμενοι 2020 σε σχέση με το 2019)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία της επίδρασης της οικονομικής κρίσης στον κύκλο εργασιών της επιχείρησης. Οι βασικοί οικονομικοί δείκτες της ελληνικής επιχειρηματικότητας σε αυτήν την περίοδο δείχνουν σημαντική πτώση του ΑΕΠ και του δείκτη οικονομικού κλίματος με ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας και των μη εξυπηρετούμενων δανείων [25]. Το τέλος αυτής της περιόδου συνδυάζεται με θετικούς αναπτυξιακούς ρυθμούς, αύξηση των εξαγωγών, μείωση της ανεργίας και βελτίωση του οικονομικού κλίματος.

Παρατηρώντας τη μεταβολή του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του δείγματος για την περίοδο 2009-2019, φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν αύξηση στον κύκλο εργασιών τους μεγαλύτερη από 10% είναι 36,2%, ενώ, αυτές που παρουσιάζουν μείωση μεγαλύτερη από 10% είναι 45,7%. Αξιοσημείωτο είναι το ότι 17,4% των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων κατάφεραν να επιτύχουν αύξηση του κύκλου εργασιών τους κατά 50% ή και περισσότερο. Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που παρουσιάζει θετικές ή αρνητικές αποκλίσεις που δεν είναι μεγαλύτερες από 9%.

6. Ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης το 2019 σε σχέση με το 2009 ήταν:

149 απαντήσεις

Γράφημα 8: Μεταβολή του κύκλου εργασιών της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (στοιχεία 2020 σε σχέση με στοιχεία 2019)

Η κρίση της πανδημίας προκάλεσε μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ένα σημαντικό μέρος των επιχειρήσεων του δείγματος (εμπορικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις εστίασης) υποχρεώθηκε σε αναστολή της λειτουργίας των φυσικών καταστημάτων για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Σύμφωνα με μία πρόσφατη μελέτη σχετικά με την επίδραση του Covid-19 στις ελληνικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις που παράγουν κύκλο εργασιών 32,9 δις € (11% επί του συνολικού κύκλου εργασιών) και απασχολούν 1,1 εκ. εργαζόμενους διέκοψαν τη δραστηριότητά τους λόγω της πανδημίας [26]. Επίσης, στην ίδια μελέτη παρουσιάζεται πρόβλεψη για μείωση του κύκλου εργασιών των εμπορικών επιχειρήσεων το 2020 κατά 6% σε σχέση με το 2019.

Οι απαντήσεις που συλλέχθηκαν καταγράφουν μείωση του κύκλου εργασιών σε ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του 10% για 44,3% των επιχειρήσεων του δείγματος. Καταγράφεται επίσης αύξηση του κύκλου εργασιών σε ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του 10% για 24,2% των επιχειρήσεων του δείγματος. Λίγο λιγότερο από μία στις τρεις επιχειρήσεις (31,5%) εμφανίζουν μεταβολή του κύκλου εργασιών τους (αύξηση ή μείωση) που είναι μικρότερη των 10 ποσοστιαίων μονάδων. Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που παρουσιάζει θετικές ή αρνητικές αποκλίσεις που δεν είναι μεγαλύτερες από 9%.

7. Ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης το 2020 σε σχέση με το 2019 ήταν:
149 απαντήσεις

Γράφημα 9: Μεταβολή του κύκλου εργασιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας (2020 σε σχέση με το 2019)

Τα στοιχεία που σχετίζονται με την κερδοφορία έχουν αρκετά κοινά σημεία με αυτά που σχετίζονται με τον κύκλο εργασιών. Η περίοδος της κρίσης οδήγησε σε κλείσιμο αρκετές ελληνικές επιχειρήσεις. Υπάρχουν τομείς της οικονομικής δραστηριότητας που επηρεάστηκαν λιγότερο και άλλοι που δέχτηκαν ισχυρότερο πλήγμα.

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Στο δείγμα που εξετάστηκε προκύπτουν τα αποτελέσματα του παρακάτω γραφήματος, όπου λίγο περισσότερες από τρεις στις δέκα επιχειρήσεις (30,9%) παρουσίασαν θετική μεταβολή της κερδοφορίας τους μεγαλύτερη ή ίση των 10 ποσοστιαίων μονάδων, ενώ, περίπου οι μισές (49%) εμφάνισαν μείωση μεγαλύτερη ή ίση των 10 ποσοστιαίων μονάδων. Μία στις πέντε επιχειρήσεις (20,1%) είχε μεταβολή (αύξηση ή μείωση) μικρότερη των δέκα ποσοστιαίων μονάδων. Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που παρουσιάζει θετικές ή αρνητικές αποκλίσεις που δεν είναι μεγαλύτερες από 9%.

Οι προβλέψεις αναφορικά με την κερδοφορία των επιχειρήσεων στην αρχή της πανδημίας ήταν εξαιρετικά δυσοίωνες, ιδιαίτερα για τον κλάδο του εμπορίου. Πιο συγκεκριμένα, εκτιμήθηκε ότι η διατήρηση της κερδοφορίας κατά το έτος 2020 στα επίπεδα του έτους 2019 θα ήταν ένας αρκετά δύσκολος στόχος για την πλειονότητα των επιχειρήσεων.

Οι επιχειρήσεις του δείγματος παρουσιάζουν ικανοποιητική ανθεκτικότητα. Πιο συγκεκριμένα, 22.8% αυτών παρουσιάζουν αύξηση στα κέρδη τους που είναι μεγαλύτερη ή ίση των 10 ποσοστιαίων μονάδων. Αν σε αυτές προσθέσουμε το 31,5% των επιχειρήσεων που παρουσιάζουν μεταβολή (αύξηση ή μείωση) στην κερδοφορία τους μικρότερη των 20 ποσοστιαίων μονάδων προκύπτει ότι περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις (54,3%) δεν παρουσίασαν σημαντική πτώση στα κέρδη τους. Από την άλλη πλευρά, λίγο περισσότερες από μία στις πέντε επιχειρήσεις (20,1%) παρουσιάζουν σημαντική μείωση στα κέρδη τους (50% ή και παραπάνω). Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που παρουσιάζει θετικές ή αρνητικές αποκλίσεις που δεν είναι μεγαλύτερες από 9%.

8. Το κέρδος της επιχείρησης το 2019 σε σχέση με το 2009 ήταν:
149 απαντήσεις

Γράφημα 10: Μεταβολή της κερδοφορίας της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (στοιχεία 2020 σε σχέση με στοιχεία 2019)

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

9. Το κέρδος της επιχείρησης το 2020 σε σχέση με το 2019 ήταν:
149 απαντήσεις

Γράφημα 11: Μεταβολή της κερδοφορίας της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας (2020 σε σχέση με το 2019)

4.3 Τεχνολογικές υποδομές των επιχειρήσεων

Μία έρευνα που διεξήχθη πρόσφατα από το Εργαστήριο Ηλεκτρονικού Εμπορίου και Ηλεκτρονικού Επιχειρείν (e-Business Research Center-ELTRUN) για λογαριασμό της Cosmote, φανέρωσε ότι οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις εμφανίζουν βελτίωση του δείκτη Ψηφιακής Ετοιμότητας παρόλο που οι μισές από αυτές βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα του δείκτη [27]. Η ψηφιακή ετοιμότητα σχετίζεται με το βαθμό στον οποίο οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν μία σειρά τεχνολογικών εργαλείων που περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: Website, Social Media, ERP, Cloud, Communication Tools, Digital Campaign, CRM, Digital Security, E-shop, IOT. Τα σχετικά συμπεράσματα συνάδουν με την ευρύτερη εικόνα της ψηφιακής και τεχνολογικής ωριμότητας της οικονομίας και, γενικότερα, του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιούνται οι ελληνικές επιχειρήσεις. Έτσι, σε ό,τι αφορά την ψηφιακή ωριμότητα και σύμφωνα με έρευνα της Deloitte που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό του ΣΕΒ, η Ελλάδα το 2019 κατατάχθηκε στην 27^η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 χωρών [28]. Στις επιμέρους διαστάσεις της ψηφιακής ωριμότητας η κατάταξη της χώρας έχει ως ακολούθως: Κλάδοι ΤΠΕ & υψηλής τεχνολογίας – 28^η, Υποδομές συνδεσιμότητας – 28^η, Πολιτικές και ρυθμιστικό πλαίσιο – 28^η, Ψηφιακές δεξιότητες – 25^η, Ψηφιακή ωριμότητα επιχειρήσεων – 25^η, Ψηφιακή ωριμότητα κοινωνίας – 25^η και ψηφιακή ωριμότητα δημοσίου 24^η.

Στην έρευνα που διεξήχθη επιβεβαιώνονται σε σημαντικό βαθμό τα παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων του δείγματος (ποσοστά μεγαλύτερα του 90%) διαθέτουν γραμμή σύνδεσης στο διαδίκτυο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τραπεζικών συναλλαγών. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα παραπάνω στοιχεία σχετίζονται με χαμηλά επίπεδα ψηφιακής ετοιμότητας και στην πραγματικότητα έχουν επιβληθεί από το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων και των συναλλαγών τους

με τις δημόσιες υπηρεσίες και τους συνεργάτες τους. Οι μισές περίπου επιχειρήσεις έχουν επιδιώξει να έχουν ηλεκτρονική παρουσία (διαθέτουν ιστοσελίδα, εμφανίζονται στα social media). Οι επιχειρήσεις εμφανίζουν πολύ χαμηλές επιδόσεις σε ό,τι αφορά στην υιοθέτηση τεχνολογιών που συνδέονται με την 4^η Βιομηχανική Επανάσταση (Διαδίκτυο των Πραγμάτων, Blockchain, Τεχνητή Νοημοσύνη).

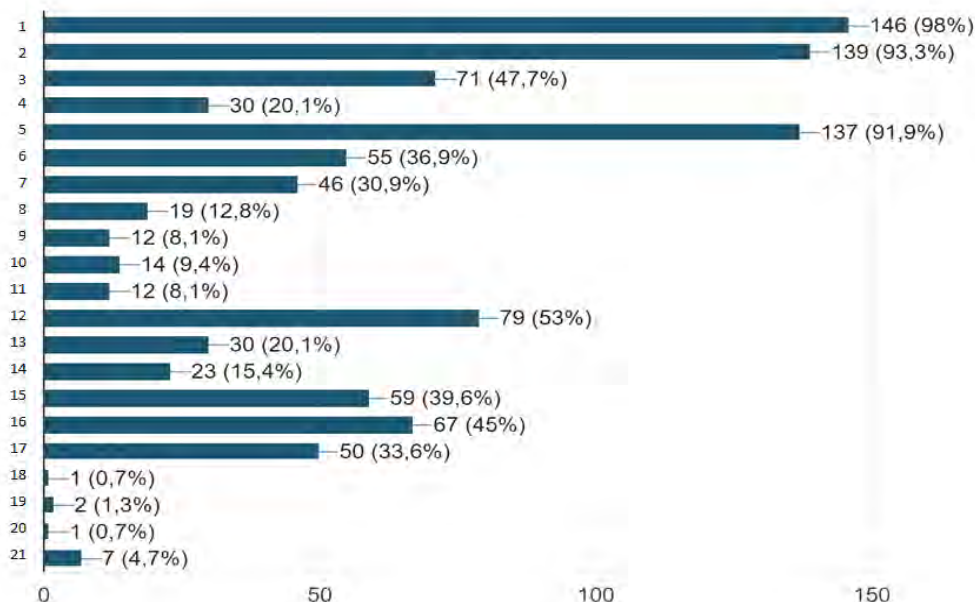
Μία από τις διαστάσεις της ψηφιακής ετοιμότητας των επιχειρήσεων σχετίζεται με τις ψηφιακές γνώσεις και δεξιότητες που διαθέτει το προσωπικό τους και το βαθμό στον οποίο τις αξιοποιούν στην εργασία τους. Περισσότερες από τρεις στις τέσσερις επιχειρήσεις (75,9%) διαθέτουν ανθρώπινο δυναμικό που στη συντριπτική τους πλειοψηφία (περισσότερο από 80%) χειρίζεται ηλεκτρονικό υπολογιστή στην εργασία του. Ας σημειωθεί ότι αυτό είναι σε σημαντικό βαθμό αναμενόμενο λόγω του μεγέθους των επιχειρήσεων του δείγματος. Η διάμεσος αλλά και επικρατούσα τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που αναφέρεται σε χρήση Η/Υ στην εργασία από τουλάχιστον 90% των εργαζομένων της επιχείρησης.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και οι αναπτυξιακές στρατηγικές απαιτούν την αξιοποίηση των σύγχρονων εργαλείων της πληροφορικής. Αυτό, είναι κάτι το οποίο ασπάζεται η πλειοψηφία των επιχειρήσεων του δείγματος, δεδομένου ότι μόνο 2,7% από τους ερωτηθέντες θεωρούν ότι δεν υπάρχει κάποια σκοπιμότητα, τέτοια, που να προκαλεί διέγερση του ενδιαφέροντος της επιχείρησης για αναβάθμιση των τεχνολογικών της υποδομών. Στον αντίποδα, μία στις τρεις από τις επιχειρήσεις του δείγματος επιδιώκει και καταφέρνει να προκαλεί τεχνολογικές εξελίξεις ή/και να τις υιοθετεί πριν τους περισσότερους ανταγωνιστές της. Μία ιδιαίτερη κατηγορία επιχειρήσεων είναι αυτές οι οποίες αναγνωρίζουν την ανάγκη προσαρμογής τους στις τεχνολογικές εξελίξεις αλλά δεν κάνουν κάποια προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση (2,7%) ή η πρόοδός τους υστερεί σημαντικά σε σχέση με τους ρυθμούς εξέλιξης (10,7%). Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που παρουσιάζει εκείνη που οι επιχειρήσεις έχουν σημαντικό ενδιαφέρον και πάντα υιοθετούν τις τεχνολογικές εξελίξεις του κλάδου.

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

10. Επιλέξτε τις υποδομές/υπηρεσίες που χρησιμοποιείτε για τις ανάγκες της καθημερινής λειτουργίας της επιχείρησής σας:

149 απαντήσεις

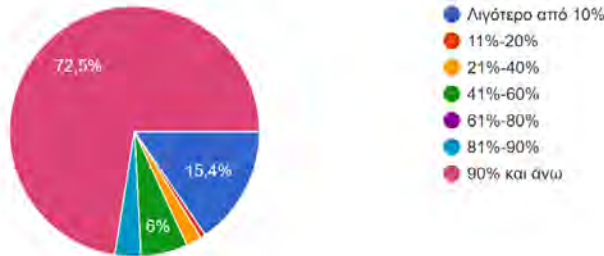

1: Γραμμή σύνδεσης στο διαδίκτυο (γραμμή internet)	2: Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email)
3: Ιστοσελίδα (Website)	4: Παρουσίαση προϊόντων στο διαδίκτυο
5: Τραπεζικές συναλλαγές (e-banking)	6: Μηχανογραφημένη παρακολούθηση λογιστ.-αποθ.
7: Σύστημα διαχείρισης πελατειακών σχέσεων (CRM)	8: Ολοκληρωμένο Πληροφ. Σύστ. Διαχείρ. Πόρων (ERP)
9: Συστήμ. υποστ. ηλεκτρον. παραγγελ. από προμηθευτές	10: Ηλεκτρονικό κατάστημα & ηλεκτρον. συναλλαγές
11: Παρουσία σε e-market place (π.χ. skrouz.gr)	12: Εμφάνιση της επιχείρησης σε social media
13: Διαφήμιση στο διαδίκτυο	14: Email μάρκετινγκ
15: Τηλε-εργασία	16: Ηλεκτρονική τιμολόγηση
17: Χρήση εφαρμογών υπολογιστικού νέφους	18: Χρήση τεχνολ. ταυτοπ. προϊόντων/τηλεματικής
19: Λύσεις Διαδικτύου των Πραγμάτων	20: Λύσεις Blockchain
21: Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence) ή/και Μηχανικής Μάθησης (Machine Learning)	

Γράφημα 12: Τεχνολογικές Υποδομές/Υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται για την καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης

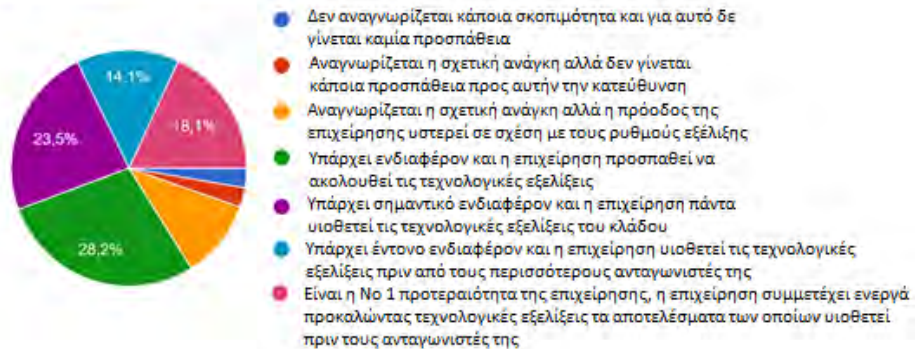
Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

11. Ποιο είναι το ποσοστό του προσωπικού σας που χειρίζεται ηλεκτρονικό υπολογιστή στην εργασία του:
149 απαντήσεις

Γράφημα 13: Ποσοστό του προσωπικού της επιχείρησής που χειρίζεται ηλεκτρονικό υπολογιστή στην εργασία του

12. Πόσο σημαντικό είναι το ενδιαφέρον σας για την αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών και την προσαρμογή της επιχείρησής σας στις τεχνολογικές εξελίξεις:
149 απαντήσεις

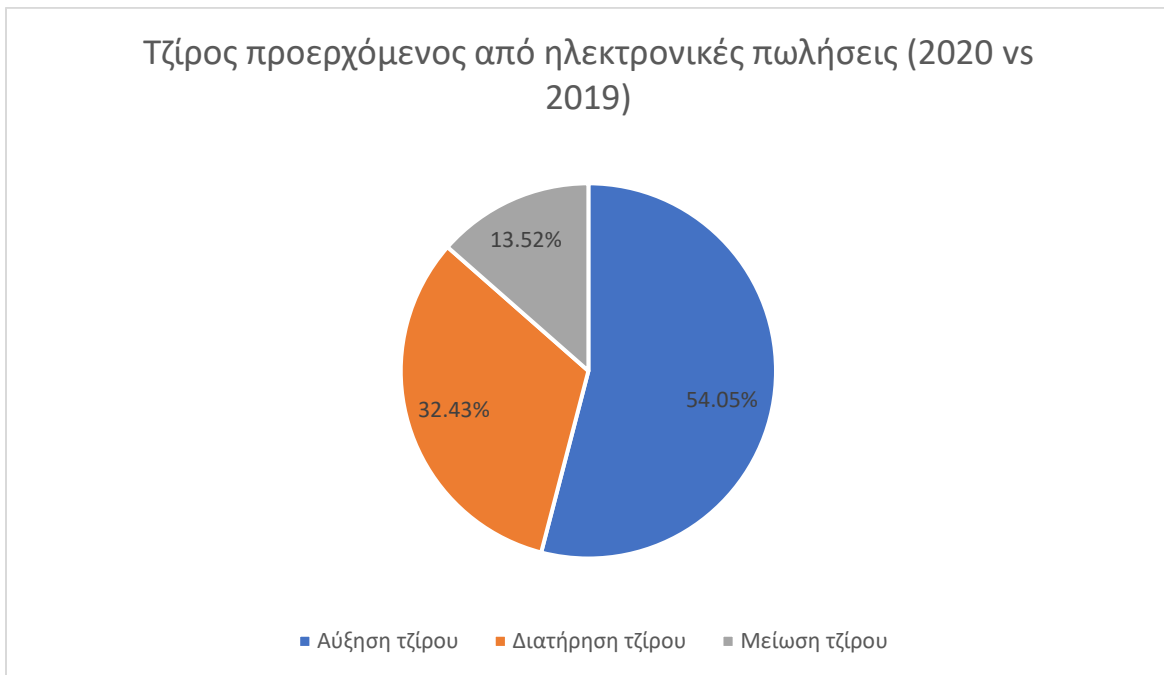
Γράφημα 14: Ενδιαφέρον της επιχείρησής για αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών που διαθέτει

Τα επόμενα δύο ερωτήματα της έρευνας σχετίζονται με την ύπαρξη και λειτουργία ηλεκτρονικού καταστήματος. Είναι αξιοσημείωτη η πρόοδος σε αυτόν τον τομέα, καθώς, η αύξηση των ηλεκτρονικών καταστημάτων το 2020 σε σχέση με το 2019 ανέρχεται στο ποσοστό του 29,4%.

Γράφημα 15: Αύξηση του αριθμού ηλεκτρονικών καταστημάτων την περίοδο 2019-2020

Αντίστοιχο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία που σχετίζονται με την εξέλιξη του του τζίρου που προήλθε από πωλήσεις αγαθών/υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου. Έτσι, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (54,05%) είδε αύξηση του σχετικού τζίρου ενώ ένα μικρό ποσοστό (13,52%) διαπίστωσε μείωση.

Γράφημα 16: Τζίρος προερχόμενος από ηλεκτρονικές πωλήσεις (2020 vs 2019)

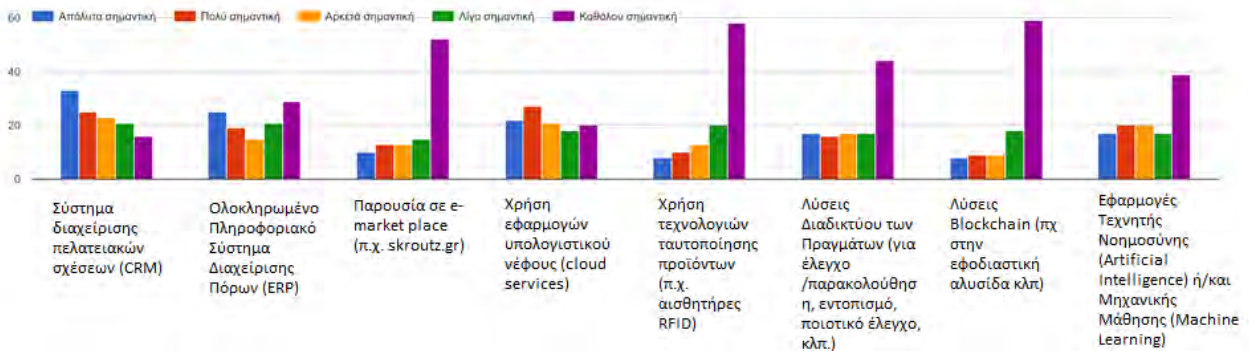
4.4 Ανάγκες ανάπτυξης/αναβάθμισης των τεχνολογικών υποδομών των επιχειρήσεων

Η ενότητα αυτή είναι αρκετά σημαντική καθώς παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας αναφορικά με τις ανάγκες ανάπτυξης και αναβάθμισης των τεχνολογικών υποδομών των επιχειρήσεων, έτσι όπως αυτές οι ανάγκες γίνονται αντιληπτές από τον επιχειρηματικό κόσμο.

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Στο γράφημα που ακολουθεί εμφανίζεται ως σημαντικότερη ανάγκη αυτή της προμήθειας/ανάπτυξης συστημάτων διαχείρισης πελατειακών σχέσεων (CRMs) ακολουθούμενη από την ανάγκη για ολοκληρωμένα συστήματα διαχείρισης πόρων (ERPs) και υπηρεσίες νέφους (Cloud Services). Για τις τρεις αυτές κατηγορίες τεχνολογικών υποδομών, η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που περιγράφεται ως «αρκετά σημαντική». Επίσης καταγράφονται ως χαμηλής προτεραιότητας οι ανάγκες που σχετίζονται με τις τεχνολογικές υποδομές της 4^{ης} Βιομηχανικής Επανάστασης (τεχνολογίες ταυτοποίησης προϊόντων, διαδικτύου των πραγμάτων, blockchain και τεχνητής νοημοσύνης). Αυτό είναι σε σημαντικό βαθμό αναμενόμενο καθώς σχετίζεται με το χαμηλό βαθμό ψηφιακής ωρίμανσης των επιχειρήσεων του δείγματος.

15. Για καθεμία από τις παρακάτω υποδομές/υπηρεσίες που δεν έχετε στη διάθεσή σας παρακαλώ συμπληρώστε το βαθμό προτεραιότητας ανάπτυξης/προμήθειάς της. Για τις υποδομές/υπηρεσίες που ήδη διαθέτετε, παρακαλώ αφήστε το σχετικό πεδίο κενό.

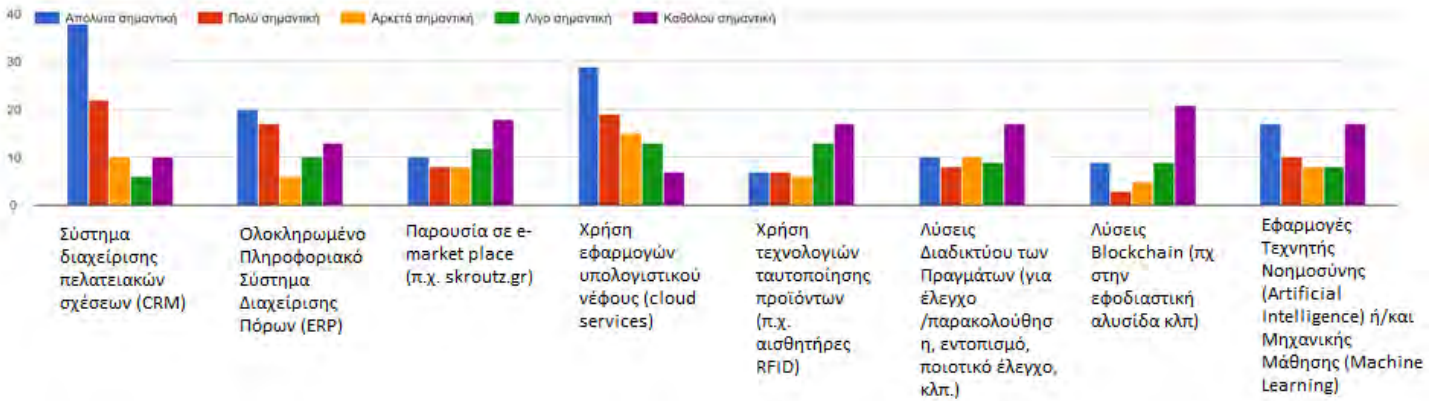

Γράφημα 17: Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας τεχνολογικών υποδομών/υπηρεσιών

Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζεται για την ανάγκη αναβάθμισης των υφιστάμενων τεχνολογικών υποδομών. Όπως και στο προηγούμενο ερώτημα, η ανάγκη για αναβάθμιση των συστημάτων CRM είναι κυρίαρχη ενώ είναι αρκετά σημαντική η ανάγκη αναβάθμισης των ERPs και των Cloud Services. Για τις τρεις αυτές κατηγορίες τεχνολογικών υποδομών, η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που περιγράφεται ως «πολύ σημαντική».

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

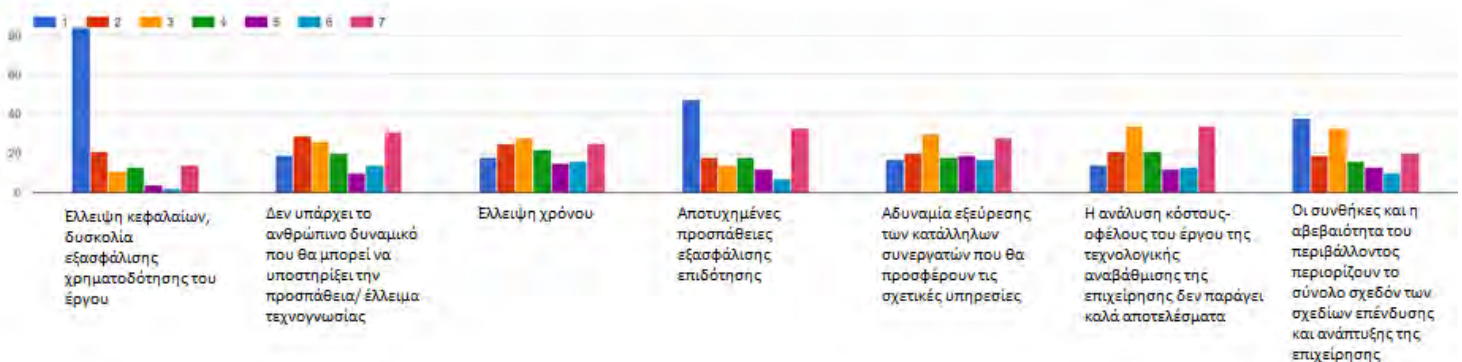
16. Για καθεμία από τις παρακάτω υποδομές/υπηρεσίες που έχετε στη διάθεσή σας παρακαλώ συμπληρώστε το βαθμό προτεραιότητας αναβάθμισής της. Για τις υποδομές/υπηρεσίες που δεν διαθέτετε, παρακαλώ αφήστε το σχετικό πεδίο κενό.

Γράφημα 18: Προτεραιότητα αναβάθμισης υφιστάμενων τεχνολογικών υποδομών/υπηρεσιών

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να προσδιορίσουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών. Όπως φαίνεται παρακάτω οι λόγοι που εμφανίζονται να είναι περισσότερο σημαντικοί είναι η έλλειψη κεφαλαίων και οι περιορισμένες ευκαιρίες εξασφάλισης επιδότησης για την υλοποίηση του σχετικού έργου. Επίσης, αρκετό προβληματισμό φαίνεται ότι δημιουργούν οι συνθήκες αβεβαιότητας του περιβάλλοντος.

17. Αναφορικά με την πιθανή δυσκολία που έχετε για την τεχνολογική αναβάθμιση της επιχείρησής σας παρακαλώ προσδιορίστε τους κύριους λόγους (βαζόντας "1" στον πιο σημαντικό, "7" στο δεύτερο κ.ο.κ.):

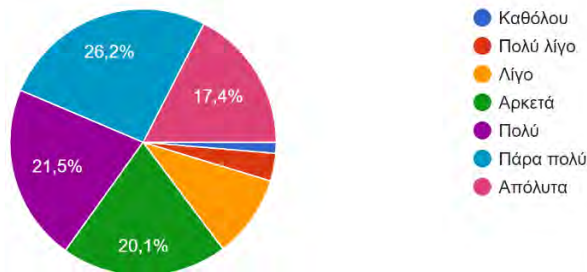
Γράφημα 19: Δυσκολίες που αντιμετωπίζει η επιχείρηση για την υλοποίηση έργων αναβάθμισης τεχνολογικών υποδομών/υπηρεσιών

4.5 Τεχνολογικές υποδομές και ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων

Η κρίση χρέους της χώρας που εμφανίστηκε το 2009 βρήκε τη χώρα εντελώς απροετοίμαστη. Συγκρίνοντας αυτήν την εικόνα με την κρίση της πανδημίας, το 2019 εντοπίζονται θετικά δημοσιονομικά μεγέθη, βελτιωμένα επίπεδα εμπιστοσύνης και πρόσβαση στις διεθνείς αγορές [25]. Αυτό επέτρεψε στην πολιτεία να ενεργοποιήσει χρηματοδοτικά εργαλεία για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας. Έτσι, το πλήθος των νέων επιχειρήσεων που συστάθηκαν το 2020 κινήθηκε στα ίδια επίπεδα με το 2019, αλλά μειώθηκε ο αριθμός των επιχειρήσεων που οδηγήθηκαν σε παύση δραστηριότητας.

Η κατάσταση ήταν αρκετά πιο δύσκολη κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Αρκετές δεκάδες χιλιάδες επιχειρήσεων δεν κατάφεραν να επιβιώσουν. Οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα ρωτήθηκαν να εκφράσουν την άποψή τους σχετικά με το βαθμό που θεωρούν ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι μόνο 14,8% θεωρούν ότι η σχετική συμβολή ήταν περιορισμένη (καθόλου, πολύ λίγο, λίγο) ενώ η πλειοψηφία του δείγματος (65,1%) πιστεύει ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε σημαντικά στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων (πολύ, πάρα πολύ, απόλυτα). Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή «πολύ».

18. Παρακαλώ προσδιορίστε το βαθμό στον οποίο πιστεύετε ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε στην ανθεκτικότητα των επι...ήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης:
149 απαντήσεις

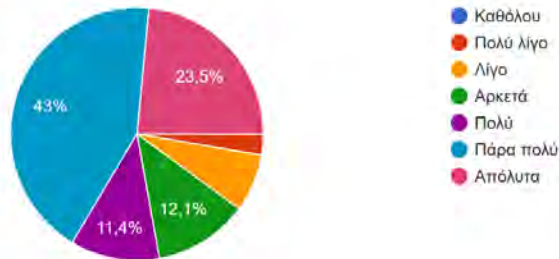
Γράφημα 20: Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης

Η άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το βαθμό που θεωρούν ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της πανδημίας έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με την προηγούμενη καταγραφή, με μία περεταίρω μετατόπιση υπέρ των θετικών απόψεων. Έτσι, 10% θεωρούν ότι η σχετική συμβολή ήταν περιορισμένη

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

(πολύ λίγο, λίγο – η επιλογή «καθόλου» δεν εμφανίζεται) ενώ περισσότερες από τρεις στις τέσσερις επιχειρήσεις του δείγματος (77,9%) πιστεύουν ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε σημαντικά στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων (πολύ, πάρα πολύ, απόλυτα). Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που περιγράφεται ως «πάρα πολύ».

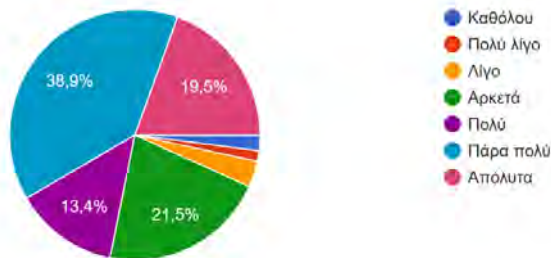
19. Παρακαλώ προσδιορίστε το βαθμό στον οποίο πιστεύετε ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid:
149 απαντήσεις

Γράφημα 21: Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης

Αντίστοιχα ευρήματα προκύπτουν από το τελευταίο ερώτημα που αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συμβάλει στη γρηγορότερη ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση. Περισσότεροι από τους μισούς (58,4%) το πιστεύουν πάρα πολύ ή απόλυτα, 34,9% πολύ ή αρκετά, ενώ λιγότερο το πιστεύει μόνο το 6,7% των ερωτηθέντων (καθόλου, πολύ λίγο, λίγο). Η διάμεσος τιμή των στοιχείων που συλλέχθηκαν αντιστοιχεί στην περιοχή που περιγράφεται ως «πάρα πολύ».

20. Παρακαλώ προσδιορίστε το βαθμό στον οποίο πιστεύετε ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συμβάλει στην γρηγορότερη ανάκτηση...ων ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση:
149 απαντήσεις

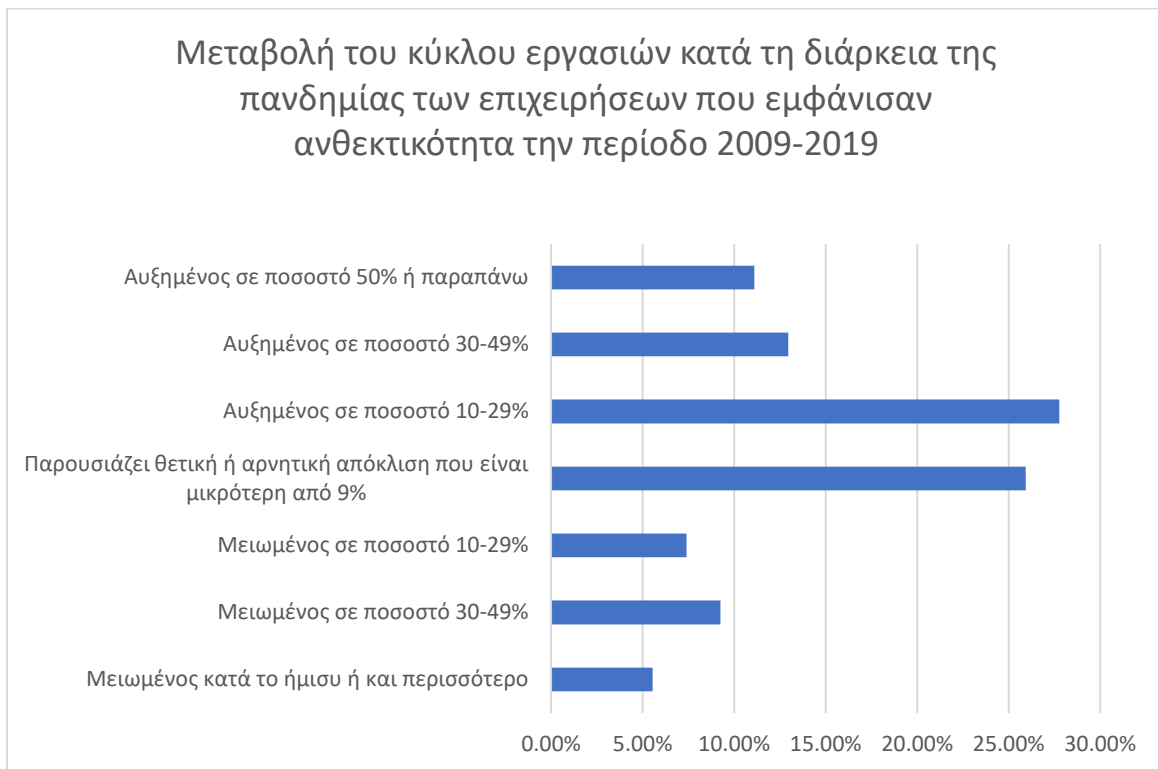
Γράφημα 22: Τεχνολογία και ο ρόλος της στην «επιστροφή στην κανονικότητα»

4.6 Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019

Σε αυτήν την ενότητα εξετάζονται οι επιχειρήσεις που κατάφεραν να αυξήσουν τον κύκλο εργασιών της την περίοδο 2009-2019 περισσότερο από 10%. Οι επιχειρήσεις αυτές, θα μπορούσε να πει κανείς ότι εμφάνισαν ανθεκτικότητα την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Στην περίπτωση των επιχειρήσεων που είχαν αύξηση του τζίρου περισσότερο από 10% κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αντιστοιχούν στο 77,8% και οι μικρές στο 22,2%.

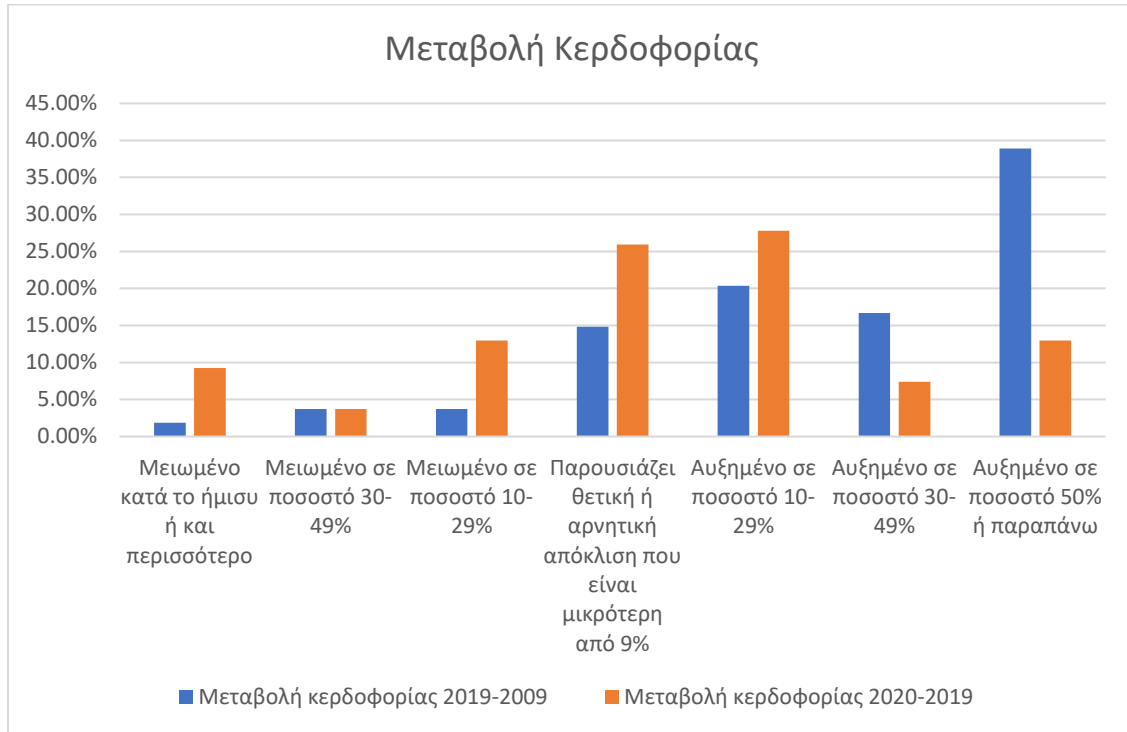
Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (51,9%) που κατάφερε να αυξήσει τον κύκλο εργασιών της την περίοδο 2009-2019 περισσότερο από 10%, κατάφερε επίσης να αυξήσει τον κύκλο εργασιών της την περίοδο της πανδημίας. Στην ίδια κατηγορία επιχειρήσεων και σε ποσοστό (22,2%) εμφανίζονται κάποιες που απώλεσαν την ανθεκτικότητά τους την περίοδο της πανδημίας, εμφανίζοντας πτώση του κύκλου εργασιών τους σε ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του 10%.

Γράφημα 23: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Μεταβολή του κύκλου εργασιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας των επιχειρήσεων που εμφάνισαν ανθεκτικότητα την περίοδο 2009-2019

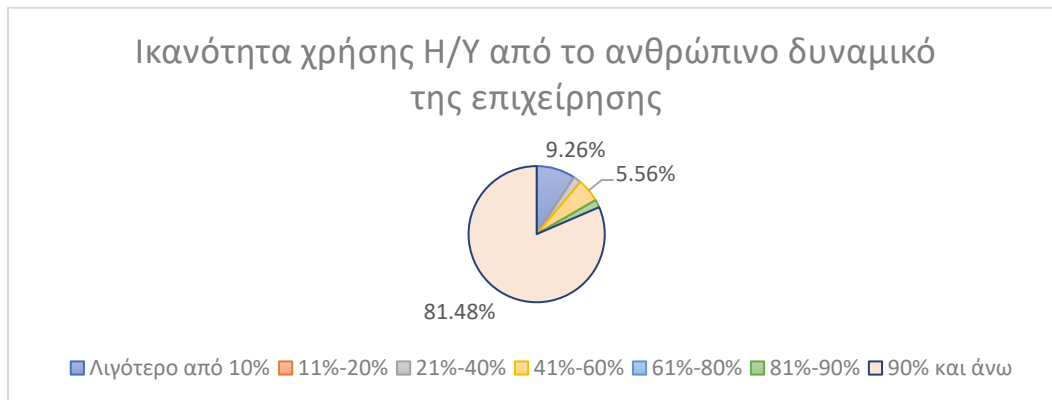
Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Ανάλογη συμπεριφορά εμφανίζουν οι επιχειρήσεις της κατηγορίας που εξετάζεται αναφορικά με την κερδοφορία. Η πλειονότητά τους κατάφερε να αυξήσει την κερδοφορία της τόσο την περίοδο 2009-2019 όσο και κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Γράφημα 24: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Μεταβολή Κερδοφορίας κατά την περίοδο 2009-2019 και κατά τη διάρκεια της πανδημίας

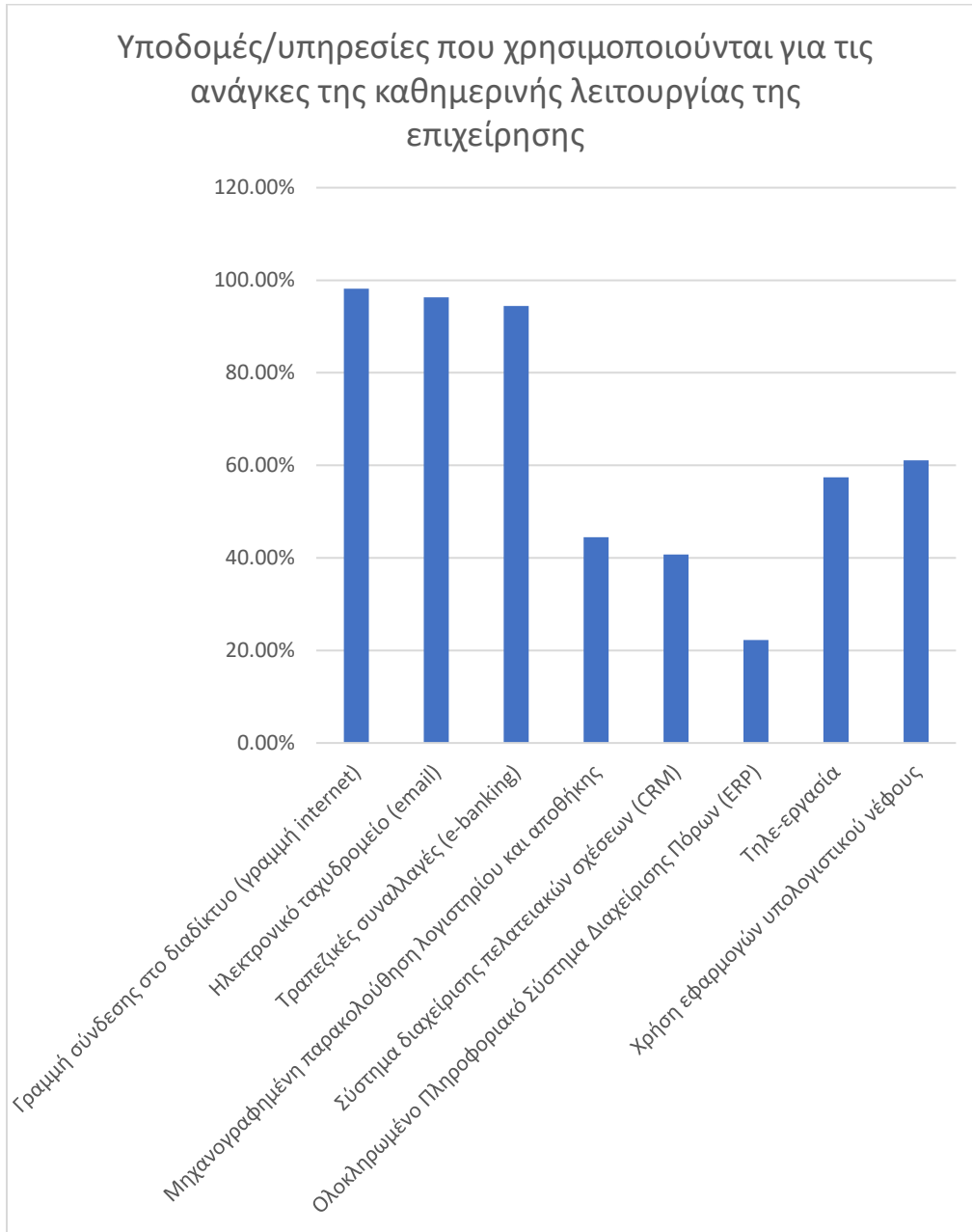
Οι επιχειρήσεις αυτές διαθέτουν ανθρώπινο δυναμικό που στη συντριπτική του πλειοψηφία έχει ικανότητα χρήσης Η/Υ.

Γράφημα 25: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Ικανότητα χρήσης Η/Υ από το ανθρώπινο δυναμικό της επιχείρησης

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

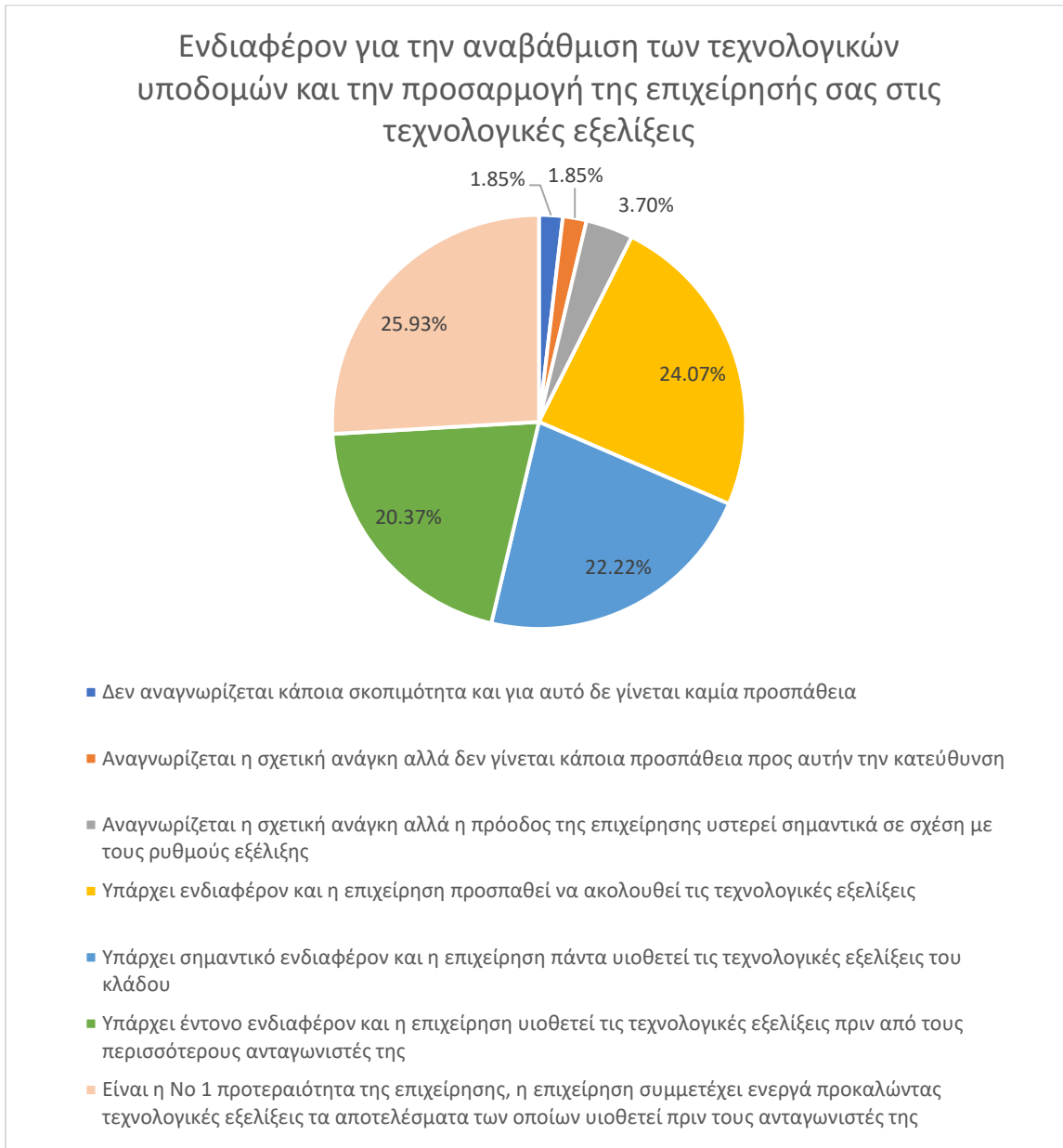
Στην καθημερινότητά τους χρησιμοποιούν διαδίκτυο και ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, πραγματοποιούν ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές. Περισσότερες από τις μισές χρησιμοποιούν τεχνολογίες υπολογιστικού νέφους και εφαρμόζουν τηλε-εργασία.

Γράφημα 26: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Υποδομές/υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της καθημερινής λειτουργίας της επιχείρησης

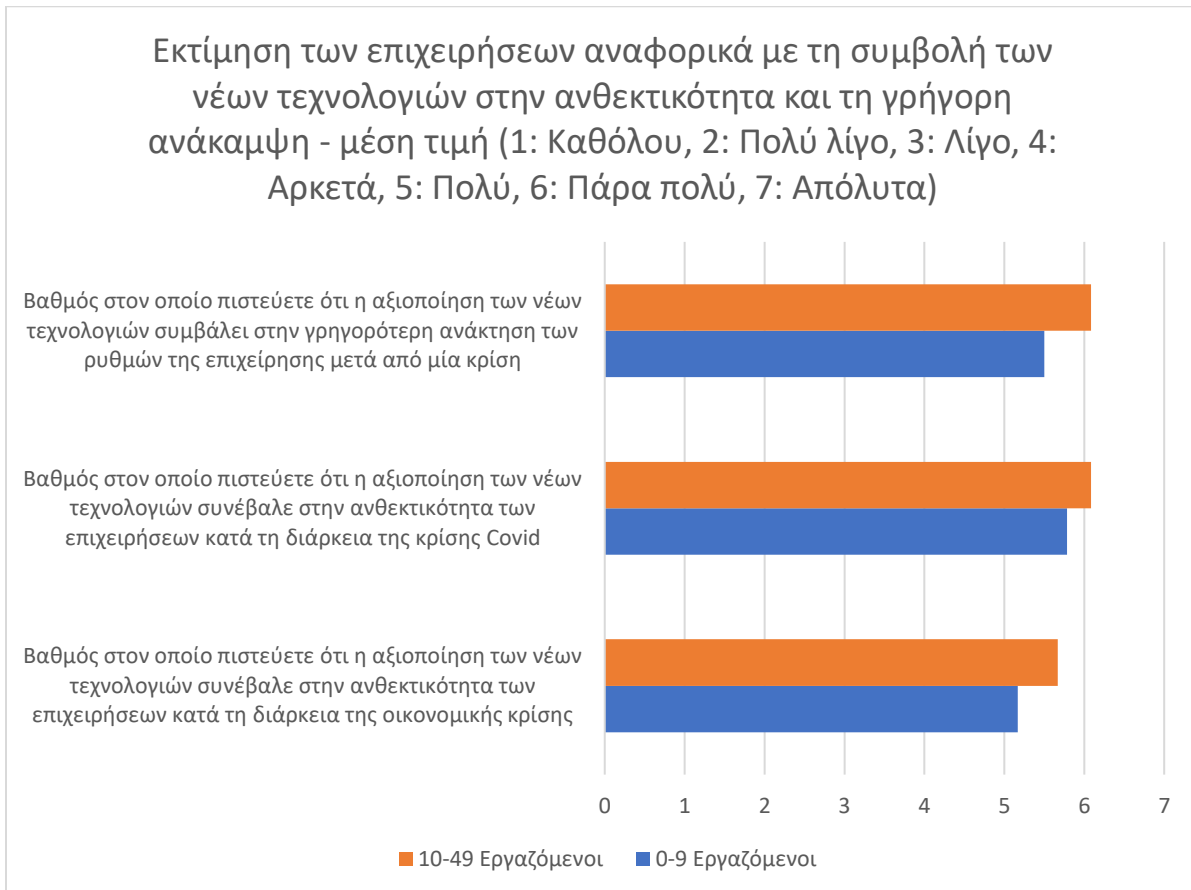
Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Βέβαια, αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι αποτέλεσμα του ενδιαφέροντος και της προσπάθειας που καταβάλλουν αυτές οι επιχειρήσεις προκειμένου να παρακολουθούν, υιοθετούν και προκαλούν τις τεχνολογικές εξελίξεις. Ένα πολύ μικρό ποσοστό (μικρότερο από 10%) αυτών των επιχειρήσεων δεν επιδιώκουν/καταφέρνουν να προσαρμόζονται και να υιοθετούν τα σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία.

Γράφημα 27: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Ενδιαφέρον για την αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών και την προσαρμογή της επιχείρησής σας στις τεχνολογικές εξελίξεις

Είναι αναμενόμενο και επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία της έρευνας, ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις θα επιδιώκουν περισσότερο να αξιοποιούν την τεχνολογία και θα επενδύουν περισσότερο σε αυτή προκειμένου να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους. Αυτό αποτυπώνεται στο γράφημα που ακολουθεί όπου γίνεται φανερό ότι οι επιχειρήσεις που παρουσίασαν καλές επιδόσεις κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης πιστεύουν σθεναρά στη συμβολή της τεχνολογίας στην ανθεκτικότητά τους – λίγο πιο έντονα αυτές που έχουν μεγαλύτερο μέγεθος.

Γράφημα 28: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019: Συμβολή της τεχνολογίας στην ανθεκτικότητα και την ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση

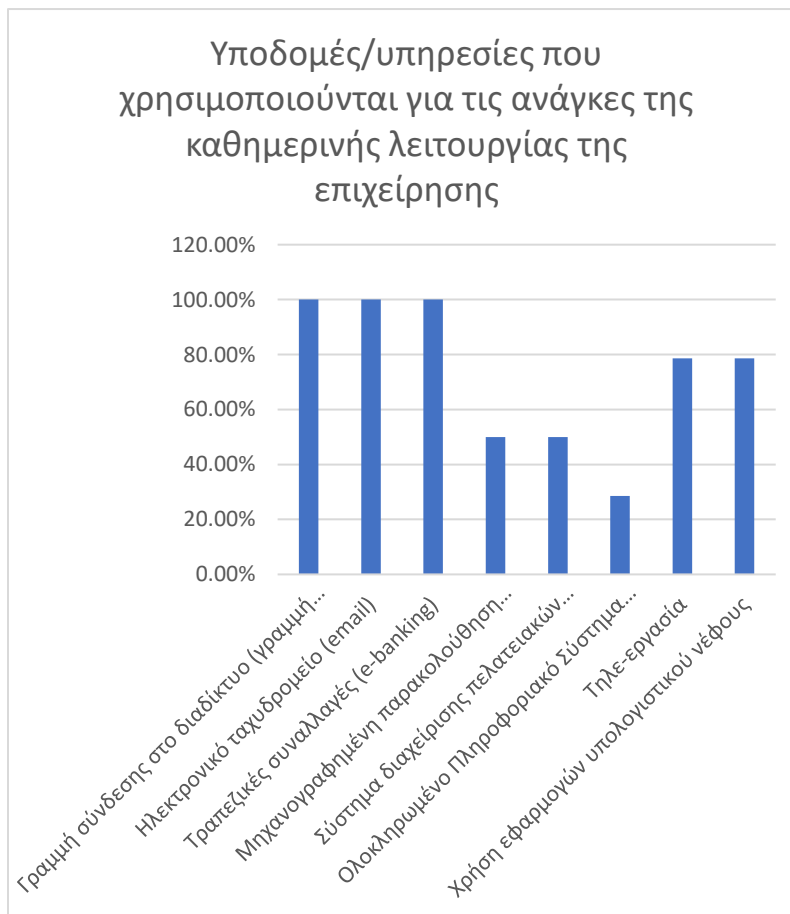
4.7 Ανθεκτικές επιχειρήσεις κατά την περίοδο της πανδημίας

Σε αυτήν την ενότητα εξετάζονται τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που παρουσίασαν εξαιρετικές επιδόσεις κατά την περίοδο της πανδημίας. Ως τέτοιες ορίζονται αυτές οι επιχειρήσεις του δείγματος που κατάφεραν να αυξήσουν τον κύκλο εργασιών τους κατά την περίοδο της πανδημίας σε ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο από 30%. Αυτές αντιπροσωπεύουν το 9,4% του δείγματος.

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Στην περίπτωση των επιχειρήσεων που είχαν σημαντική αύξηση του τζίρου κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αντιστοιχούν στο 78,6% και οι μικρές στο 21,4%. Περισσότερες από επτά στις δέκα από αυτές τις επιχειρήσεις παρουσίασαν αντίστοιχες επιδόσεις κατά την περίοδο 2009-2019 (αύξηση του κύκλου εργασιών σε ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του 30%). Σε ποσοστό 92,8% δραστηριοποιούνται στο χώρο των υπηρεσιών.

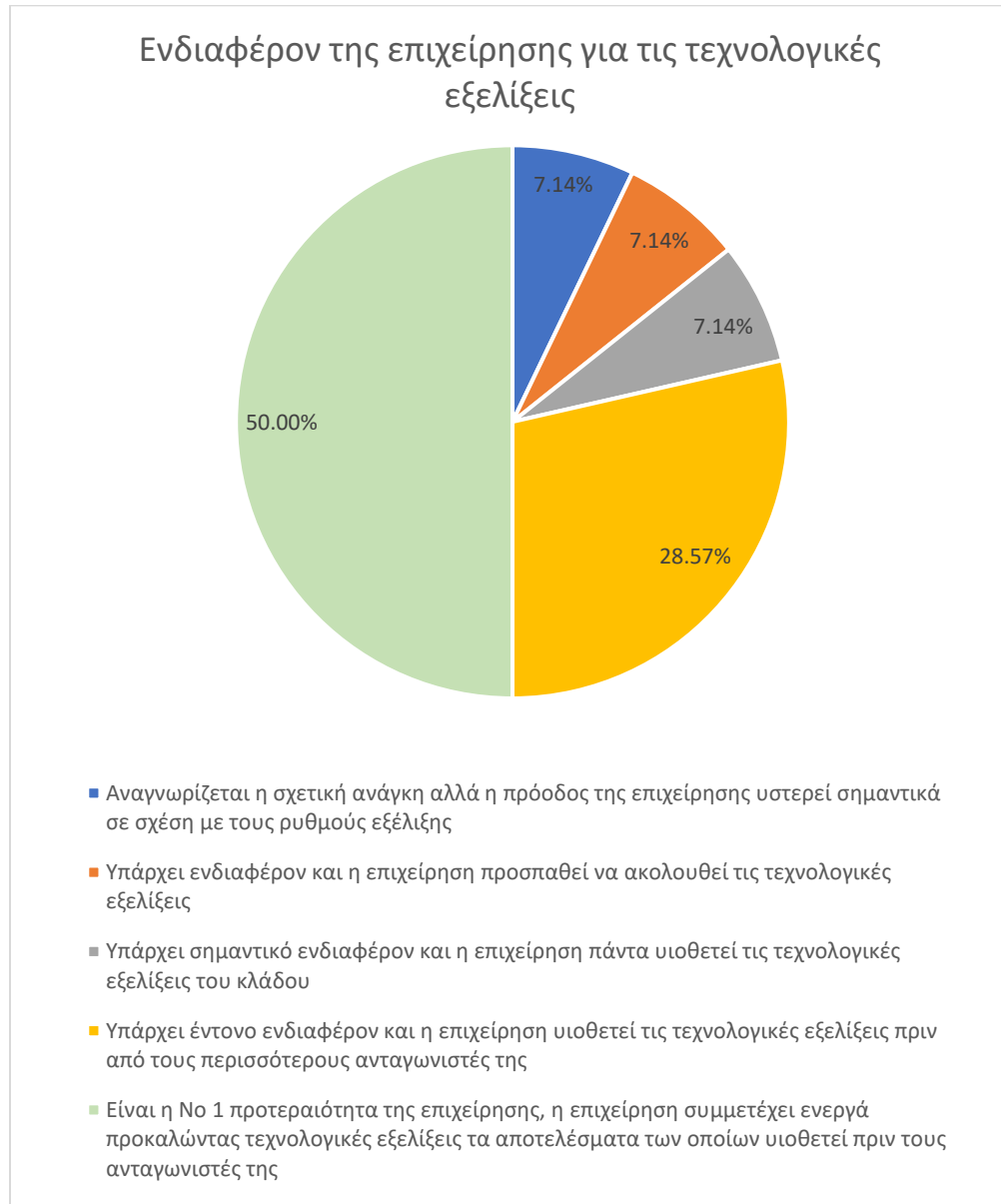
Οι επιχειρήσεις αυτές έχουν σημαντική συμβολή στην απασχολησιμότητα, αφού, έχουν ως επί το πλείστον αύξηση του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούν. Σχεδόν στο σύνολό τους, απασχολούν ανθρώπινο δυναμικό που έχει ικανότητα χρήσης Η/Υ αποκλειστικά. Σε γενικές γραμμές μπορεί να διατυπωθεί η άποψη ότι μία επιχείρηση που ανήκει σε αυτήν την κατηγορία αξιοποιεί σε ιδιαίτερα σημαντικό βαθμό τα τεχνολογικά που προσφέρονται. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το υψηλό ποσοστό χρήσης της τηλε-εργασίας στην καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης, που είναι βέβαιο ότι ήταν καθοριστικής σημασίας στην εμφάνιση ανθεκτικότητας της επιχείρησης κατά την περίοδο της πανδημίας.

Γράφημα 29: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο της πανδημίας: Υποδομές/υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της καθημερινής λειτουργίας της επιχείρησης

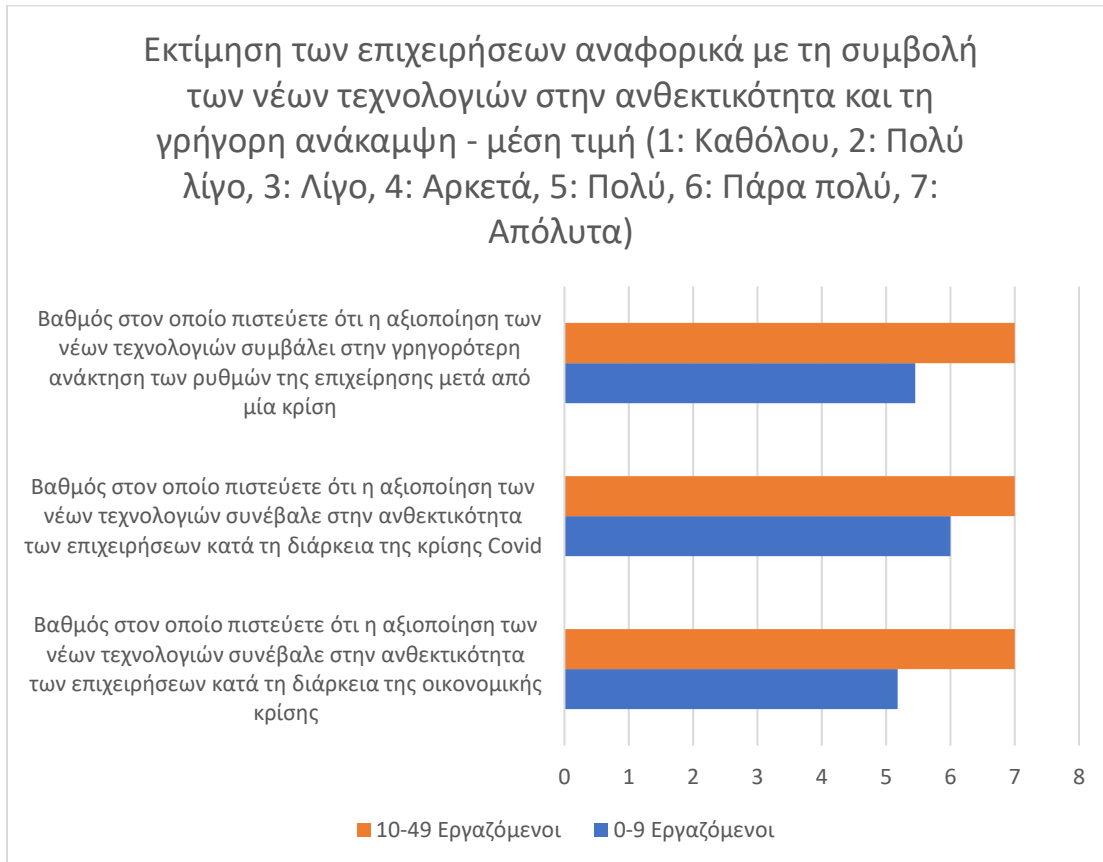
Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, αυτές οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις τεχνολογικές εξελίξεις. Περισσότερο από 85% αυτών των επιχειρήσεων υιοθετούν ή/και προκαλούν τις τεχνολογικές εξελίξεις του κλάδου τους. Είναι αξιομνημόνευτο ότι οι μισές επιχειρήσεις αυτής της κατηγορίας θεωρούν ότι η υιοθέτηση τεχνολογικών εξελίξεων αποτελεί και σημαντική συνιστώσα για την δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

Γράφημα 30: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο της πανδημίας: Ενδιαφέρον για την αναβάθμιση των τεχνολογικών υποδομών και την προσαρμογή της επιχείρησής σας στις τεχνολογικές εξελίξεις

Ξεκάθαρη τοποθέτηση φαίνεται ότι έχουν τα στελέχη αναφορικά με το βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι οι νέες τεχνολογίες συμβάλουν στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων και τη γρήγορη επανάκαμψή τους μετά από μία κρίση. Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζονται τα σχετικά αποτελέσματα, όπου, αξίζει να σημειωθεί η απόλυτα θετική άποψη των μικρών επιχειρήσεων.

Γράφημα 31: Ανθεκτικές επιχειρήσεις την περίοδο της πανδημίας: Συμβολή της τεχνολογίας στην ανθεκτικότητα και την ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση

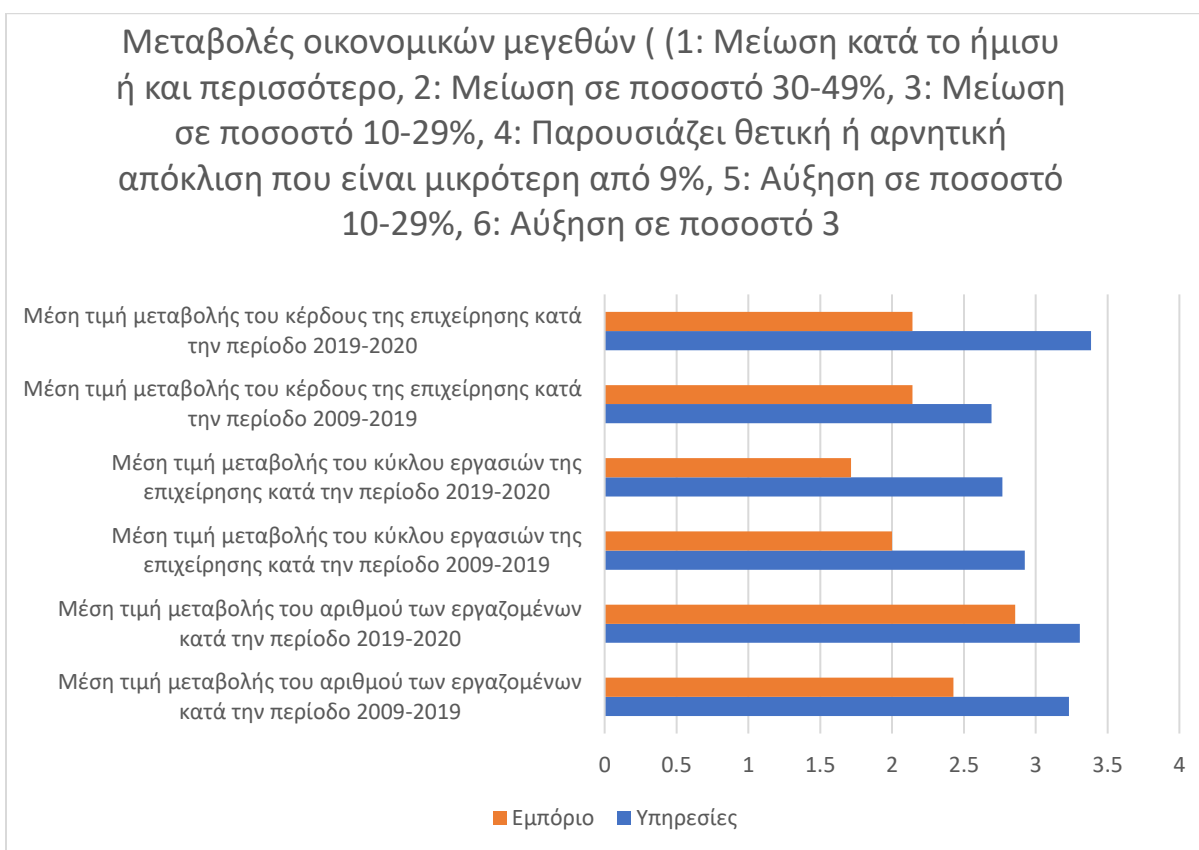
4.8 Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν

Υπάρχει ένα ποσοστό των επιχειρήσεων του δείγματος που, αναφορικά με την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών δηλώνει ότι «Αναγνωρίζεται η σχετική ανάγκη αλλά δεν γίνεται κάποια προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση» ή «Αναγνωρίζεται η σχετική ανάγκη αλλά η πρόοδος της επιχείρησης υστερεί σημαντικά σε σχέση με τους ρυθμούς εξέλιξης». Σε αυτήν την ενότητα παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με αυτές τις επιχειρήσεις.

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι επιχειρήσεις αυτές αντιστοιχούν στο 13,42% του δείγματος. Από το σύνολο αυτών των επιχειρήσεων, το 35% είναι εμπορικές και σε ποσοστό 65% δραστηριοποιούνται στο χώρο των υπηρεσιών. Στην πλειονότητά τους είναι πολύ μικρές (90%) και οι υπόλοιπες είναι μικρές.

Οι επιχειρήσεις αυτής της κατηγορίας έχουν οικονομικά μεγέθη που φαίνεται να επιδεινώνονται με την πάροδο του χρόνου. Αύξηση κύκλου εργασιών και κερδοφορίας περισσότερο από 10% πέτυχαν λιγότερες από δύο στις δέκα επιχειρήσεις την περίοδο 2009-2019 και μόλις μία στις δέκα επιχειρήσεις κατά την περίοδο της πανδημίας. Σε γενικές γραμμές, οι επιχειρήσεις αυτής της κατηγορίας, τόσο κατά την περίοδο 2009-2019 όσο και κατά τη διάρκεια της πανδημίας, παρουσιάζουν μείωση απασχολησιμότητας, κύκλου εργασιών και κερδοφορίας (κατά μέσο όρο).

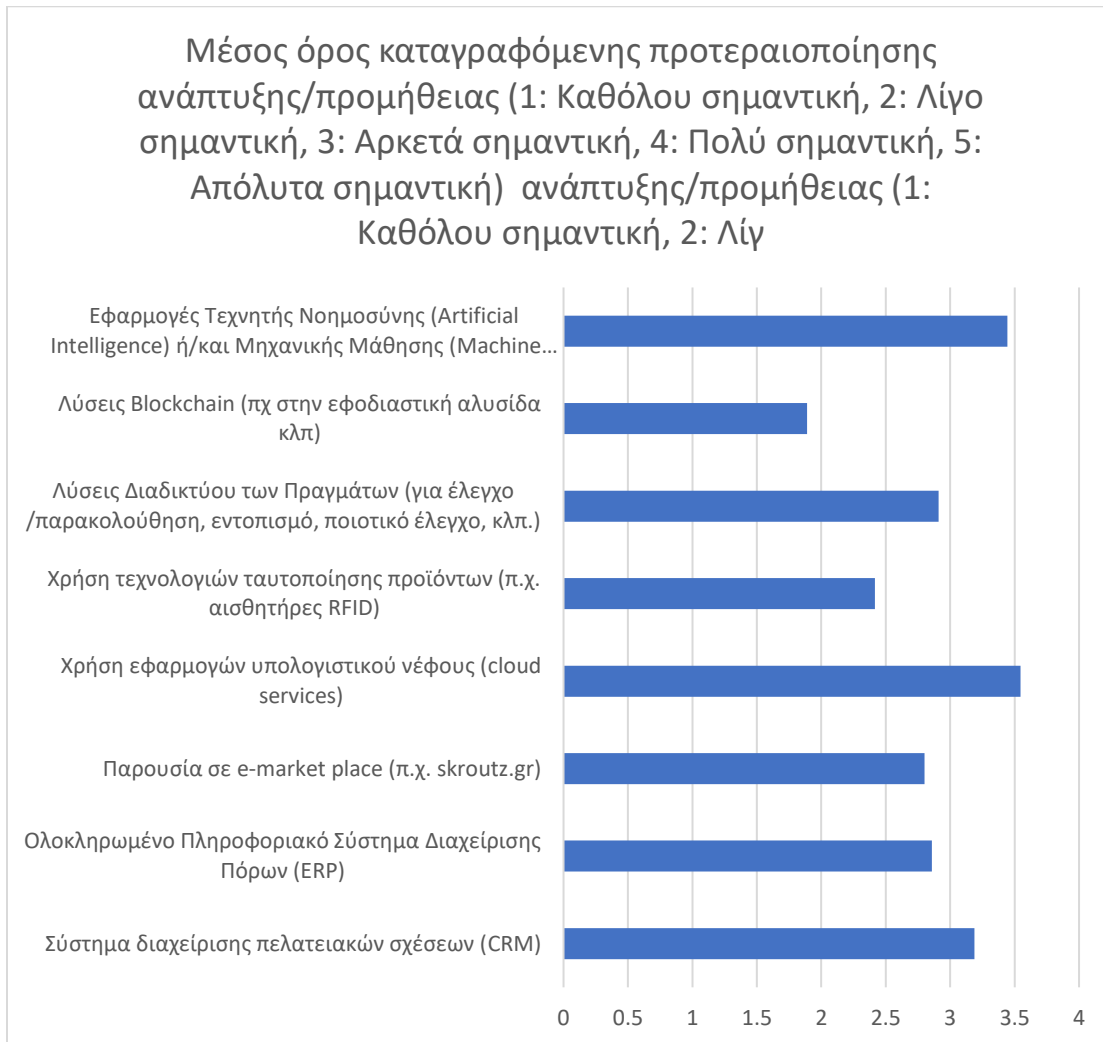

Γράφημα 32: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Μεταβολές οικονομικών μεγεθών

Τέσσερις στις δέκα αυτών των επιχειρήσεων λειτουργούν χωρίς να έχουν στο δυναμικό τους κάποιον εργαζόμενο με ικανότητα χρήσης Η/Υ.

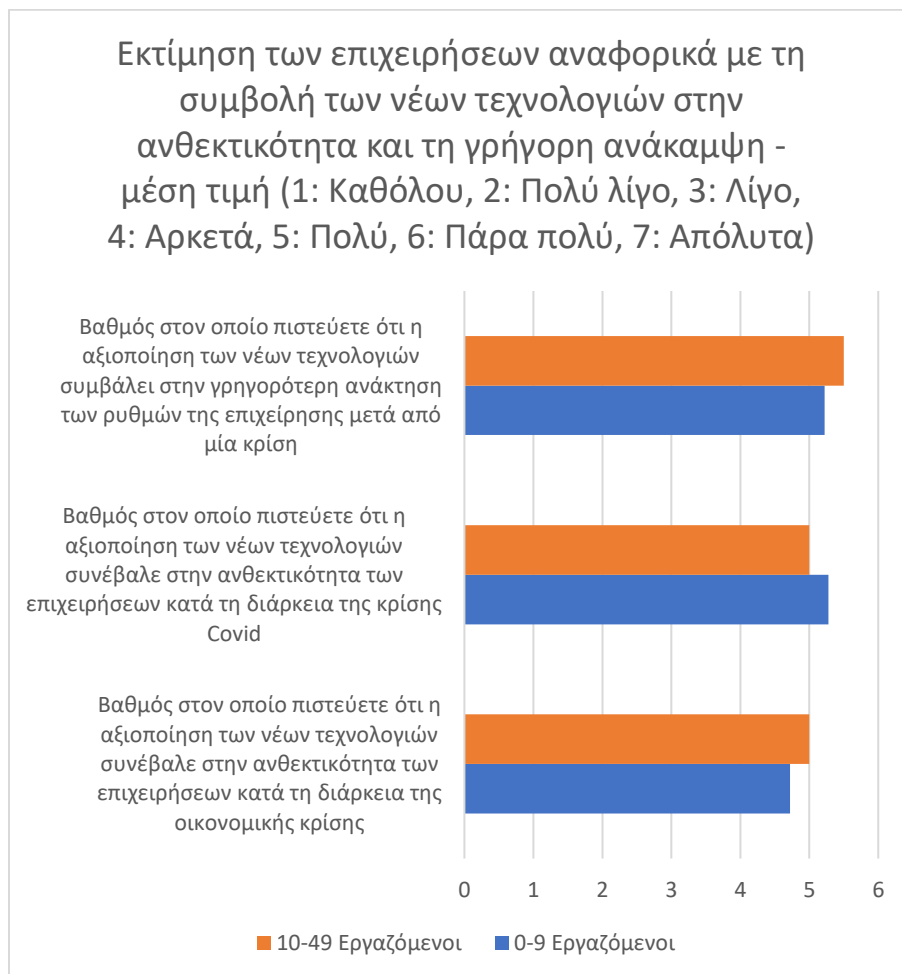
Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Η ιεράρχηση των αναγκών των επιχειρήσεων εμφανίζει ως «Αρκετά Σημαντικές» έως «Πολύ Σημαντικές» την ανάπτυξη/προμήθεια εφαρμογών υπολογιστικού νέφους, τεχνητής νοημοσύνης και διαχείρισης πελατειακών σχέσεων. Το 35% των επιχειρήσεων θεωρεί ότι οι εφαρμογές διαχείρισης πελατειακών σχέσεων και υπολογιστικού νέφους είναι Πολύ Σημαντικές/Απόλυτα Σημαντικές. Την ίδια άποψη έχει το 30% των ερωτηθέντων για τις τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης.

Γράφημα 33: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Ιεράρχηση τεχνολογικών αναγκών

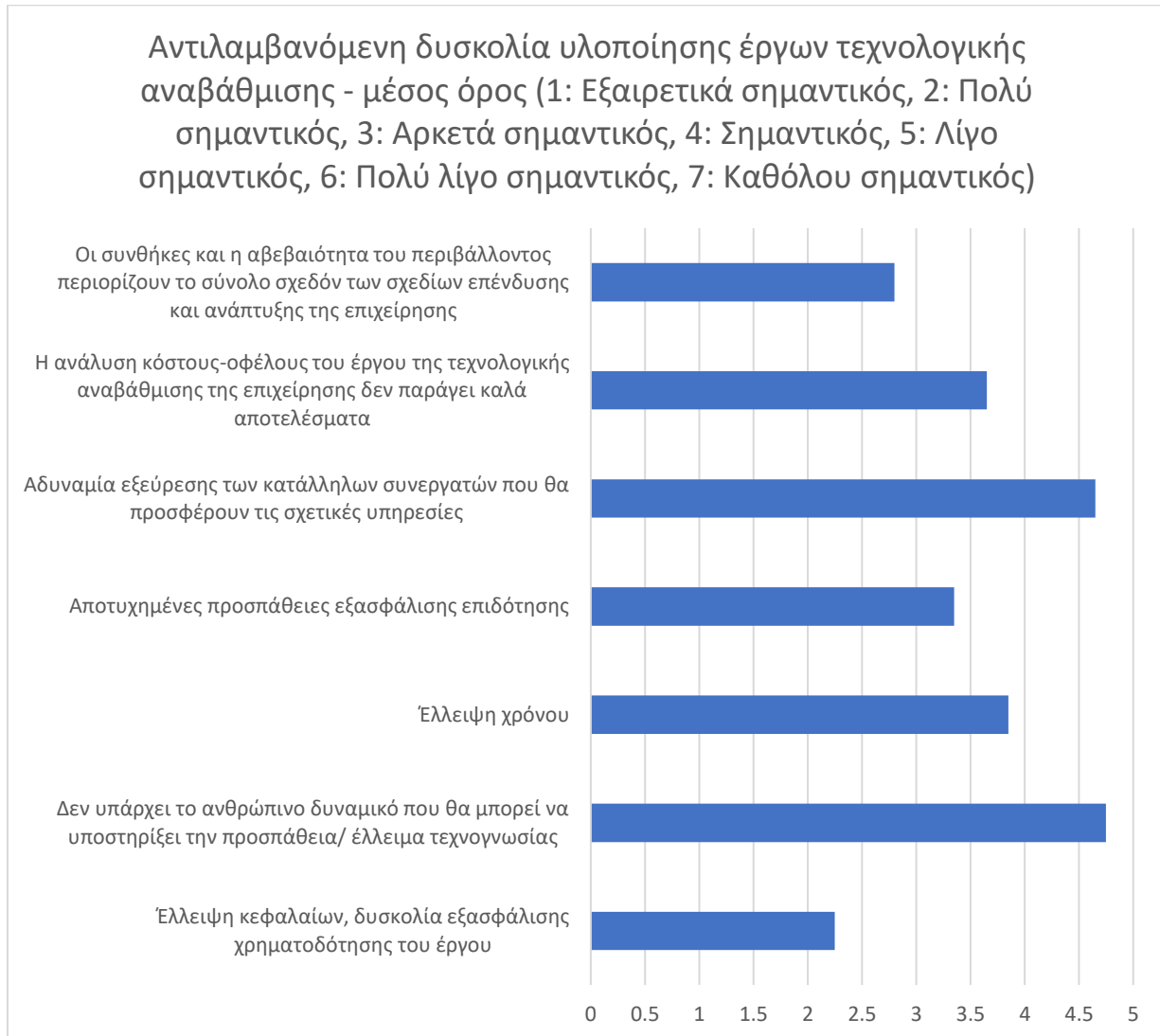
Παρόλο που αυτές οι επιχειρήσεις δεν επιτυγχάνουν να ακολουθήσουν τις τεχνολογικές εξελίξεις, αντιλαμβάνονται τη συμβολή τους στην ανθεκτικότητα και τη γρήγορη ανάκαμψη. Η καραντίνα και η διακοπή μη βασικών δραστηριοτήτων ως μέτρο περιορισμού της πανδημίας COVID-19 έχει επηρεάσει αρνητικά όλες τις οικονομίες σε όλο τον κόσμο. Αυτό είχε βαθύτερο αντίκτυπο στις ΜΜΕ, επειδή έχουν πολύ περιορισμένους πόρους και ευάλωτη αλυσίδα εφοδιασμού και σχέσεις μεταξύ επιχείρησης/επιχειρήσεων με πελάτες. Σε αυτό το πλαίσιο, αναμένεται ότι μετά την πανδημία πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις θα εξαφανιστούν καθώς η «νέα κανονικότητα» θα απαιτήσει αλλαγές στη διαχείριση των επιχειρήσεων και των υποδομών. Για να μειωθεί αυτός ο κίνδυνος, η καινοτομία προσδιορίζεται ως βασική πτυχή της ανάκαμψης των επιχειρήσεων συνεχιζόμενη και μετα-COVID-19 πανδημική περίοδο [29]. Υπάρχει μεγάλος όγκος βιβλιογραφίας που υποστηρίζει τη σημαντική θετική σχέση μεταξύ της καινοτομίας και της απόδοσης των ΜΜΕ [9].

Γράφημα 34: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Συμβολή της τεχνολογίας στην ανθεκτικότητα και την ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση

Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας

Αναμφισβήτητα, ο σημαντικότερος λόγος για την υστέρηση ψηφιακής ωρίμανσης αυτών των επιχειρήσεων είναι η έλλειψη των απαιτούμενων κεφαλαίων. Επιπρόσθετα, το οικονομικό περιβάλλον και οι συνθήκες αβεβαιότητας που επικρατούν δε συμβάλουν στην ανάληψη επενδυτικών δράσεων, ιδιαίτερα για επιχειρήσεις που έχουν δεχθεί ισχυρά πλήγματα και για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Γράφημα 35: Επιχειρήσεις που αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους υποδομών αλλά δεν το επιτυγχάνουν: Αντιλαμβανόμενη δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης

5. Σύνοψη-Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της έρευνας αποδεικνύουν ότι οι ΜΜΕ αντιμετωπίζουν μια σειρά δυσκολιών εξαιτίας της πανδημικής κρίσης, γεγονός που έχει προκαλέσει σοβαρά προβλήματα ρευστότητας, με επιπτώσεις στη μελλοντική τους συνέχεια και στη διατήρηση θέσεων εργασίας. Υπάρχουν ενδείξεις ότι αυτές οι δυσκολίες είναι μεγαλύτερες όσο το μέγεθος της επιχείρησης μικραίνει. Η κύρια συμβολή αυτής της έρευνας έγκειται στην επιβεβαίωση ότι οι ΜΜΕ διαθέτουν χαμηλά επίπεδα ψηφιακής ωριμότητας, ιδιαίτερα στην υιοθέτηση τεχνολογιών που απορρέουν από την 4^η Βιομηχανική επανάσταση. Δυστυχώς, ο ψηφιακός «αναλφαριθμητισμός» των ΜΜΕ αποτελεί εύρημα και άλλων μελετών. Πρόσφατη μελέτη του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ αναδεικνύει το χαμηλό βαθμό υιοθέτησης σύγχρονων ψηφιακών συστημάτων, τη σχετικά περιορισμένη ψηφιακή προσαρμογή ενός μεγάλου τμήματος των ΜΜΕ, τη περιορισμένη επενδυτική δραστηριότητα-ως προς το πλήθος των επιχειρήσεων αλλά και την κλίμακα των επενδύσεων-σε επίπεδο τεχνολογικού/ψηφιακού εξοπλισμού καθώς και την ύπαρξη ισχυρών εμποδίων ως προς την σχετικά χαμηλή πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία [30].

Κατά την διάρκεια της πανδημικής κρίσης οι περισσότερες ΜΜΕ αντιμετώπισαν υλικοτεχνικές προκλήσεις εκτός από διαταραχές της ζήτησης. Θεωρούμε ότι μακροπρόθεσμα θα υπάρξουν διαφορετικές προκλήσεις και ευκαιρίες ανάλογα με τον τύπο/κλάδο των ΜΜΕ και οι παρεμβάσεις πολιτικής θα πρέπει, επίσης, να γίνουν στη βάση αυτής της «διαφορετικότητας». Η ετερογένεια των ΜΜΕ, η οποία επιβεβαιώνεται και βιβλιογραφικά, θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη για την δημιουργία αποδοτικών πολιτικών ενίσχυσης, ιδιαίτερα στην μετά-πανδημική εποχή [31]. Πιο συγκεκριμένα, ο συνδυασμός πολιτικών ενίσχυσης και υποστήριξης θα πρέπει να μετατοπιστεί από την αρχική του εστίαση στην βραχυπρόθεσμη επιβίωση των ΜΜΕ, προς μια πιο διαρθρωτική και πιο μακροπρόθεσμη προσέγγιση, που θα βασίζεται στην προώθηση της ανανέωσης, της ετερογένειας και της ανάπτυξης των ΜΜΕ μέσω της καινοτομίας, της ψηφιακής ωριμότητας και της δικτύωσης [6]. Πιο συγκεκριμένα:

- Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ψηφιοποίηση των ΜΜΕ, ιδιαίτερα στην γρηγορότερη μετάβαση και υιοθέτηση τεχνολογικών καινοτομιών της 4^{ης} Βιομηχανικής Επανάστασης. Σε αυτό το πλαίσιο, η ψηφιοποίηση μπορεί να αποτελέσει βασικό παράγοντα για τη μακροπρόθεσμη ανάκαμψη, καθώς και να μετριάσει ορισμένες από τις βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις της πανδημίας.
- Επιπρόσθετα, θα πρέπει οι φορείς που φέρουν την ευθύνη για την εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού να μετατοπίσουν μέρος της δραστηριότητάς τους προς την κατεύθυνση των τεχνολογικών καινοτομιών της 4^{ης} Βιομηχανικής Επανάστασης καθώς τα στελέχη που θα επανδρώσουν τις επιχειρήσεις στο άμεσο μέλλον θα πρέπει να είναι κατάλληλα προετοιμασμένα.
- Είναι πολύ σημαντικό να υποστηριχθούν οι ΜΜΕ αναφορικά με την ανάπτυξη δομών και ικανοτήτων, προκειμένου να επιταχύνουν τις διαδικασίες της ψηφιακής ωριμότητάς τους. Η αξιοποίηση των κονδυλίων του ευρωπαϊκού μέσου ανάκαμψης Next Generation

**Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων
Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας**

ΕΥ αποτελεί μια ευκαιρία ουσιαστικού μετασχηματισμού, η οποία προϋποθέτει κεντρικό σχεδιασμό και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

- Θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι τα μέτρα στήριξης είναι χωρίς αποκλεισμούς και απευθύνονται σε ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού των ΜΜΕ.
- Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες αντιμετωπίζουν δυσκολίες προς την μετάβασή τους σε ανώτερα επίπεδα ψηφιακής ωρίμανσης.

Βιβλιογραφία

- [1] European Central Bank, “Annual report 2020. Ανακτήθηκε στις 15/10/2021 από <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2020~4960fb81ae.en.pdf>,” 2020.
- [2] International Monetary Fund, “World Economic Outlook. Recovery During a Pandemic Health Concerns, Supply Disruptions, and Price Pressures. Ανακτήθηκε στις 4/11/2021 από <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2021/October/English/text.ashx>.”
- [3] Τράπεζα της Ελλάδος, “Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020. Ανακτήθηκε στις 4/10/2021 από <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>,” 2021.
- [4] M. H. Ali, N. Suleiman, N. Khalid, K. H. Tan, M.-L. Tseng, and M. Kumar, “Supply chain resilience reactive strategies for food SMEs in coping to COVID-19 crisis,” *Trends Food Sci. Technol.*, vol. 109, pp. 94–102, 2021, doi: 10.1016/j.tifs.2021.01.021.
- [5] S. S. Abed, “A literature review exploring the role of technology in business survival during the Covid-19 lockdowns,” *Int. J. Organ. Anal.*, 2021, doi: 10.1108/IJOA-11-2020-2501.
- [6] J. Juergensen, J. Guimón, and R. Narula, “European SMEs amidst the COVID-19 crisis: assessing impact and policy responses,” *J. Ind. Bus. Econ.*, vol. 47, no. 3, pp. 499–510, 2020, doi: 10.1007/s40812-020-00169-4.
- [7] Υπουργείο εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων, “Αποτελέσματα της ηλεκτρονικής καταγραφής του συνόλου των επιχειρήσεων και των εργαζομένων-μισθωτών με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Ειδικό Ετήσιο Τεύχος. Ανακτήθηκε στις 4/10/2021 από https://ypergasias.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/%CE%95%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%9F-%CE%A4%CE%95%CE%A5%CE%A7%CE%9F%CE%A3-2020_%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9D%CE%97.pdf,” 2021.
- [8] A. Zutshi, J. Mendy, G. D. Sharma, A. Thomas, and T. Sarker, “From challenges to creativity: Enhancing smes’ resilience in the context of covid-19,” *Sustain. Switz.*, vol. 13, no. 12, 2021, doi: 10.3390/su13126542.
- [9] N. A. Adam and G. Alarifi, “Innovation practices for survival of small and medium enterprises (SMEs) in the COVID-19 times: the role of external support,” *J. Innov. Entrep.*, vol. 10, no. 1, 2021, doi: 10.1186/s13731-021-00156-6.
- [10] A. W. Bartik, M. Bertrand, Z. Cullen, E. L. Glaeser, M. Luca, and C. Stanton, “The impact of COVID-19 on small business outcomes and expectations,” *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.*, vol. 117, no. 30, pp. 17656–17666, 2020, doi: 10.1073/pnas.2006991117.
- [11] A. Priyono, A. Moin, and V. N. A. O. Putri, “Identifying digital transformation paths in the business model of smes during the covid-19 pandemic,” *J. Open Innov. Technol. Mark. Complex.*, vol. 6, no. 4, pp. 1–22, 2020, doi: 10.3390/joitmc6040104.
- [12] Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, “Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία. Περιοδική Έκθεση του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Τεύχος 249, Μάρτιος 2021. Ανακτήθηκε στις 4/10/2021 από https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2021/03/ENHMERWSH_MARTIOS_2021.pdf,” 2021.
- [13] E. Bivona and M. Cruz, “Can business model innovation help SMEs in the food and beverage industry to respond to crises? Findings from a Swiss brewery during COVID-19,” *Br. Food J.*, vol. 123, no. 11, pp. 3638–3660, 2021, doi: 10.1108/BFJ-07-2020-0643.
- [14] Organisation for Economic Co-operation and Development, “SME and Entrepreneurship Outlook 2021. Country Profiles. Ανακτήθηκε στις 4/10/2021 από <https://read.oecd.org/10.1787/97a5bbfe-en?format=pdf>.”

- [15] S. S. Wang, J. R. Goh, D. Sornette, H. Wang, and E. Y. Yang, "Government support for SMEs in response to COVID-19: theoretical model using Wang transform," *China Finance Rev. Int.*, vol. 11, no. 3, pp. 406–433, 2021, doi: 10.1108/CFRI-05-2021-0088.
- [16] X. Cirera *et al.*, "Policies to Support Businesses through the COVID-19 Shock: A Firm Level Perspective," *World Bank Res. Obs.*, vol. 36, no. 1, pp. 41–66, 2021, doi: 10.1093/wbro/lkab001.
- [17] D. Miocevic, "Investigating strategic responses of SMEs during COVID-19 pandemic: A cognitive appraisal perspective," *BRQ Bus. Res. Q.*, 2021, doi: 10.1177/23409444211005779.
- [18] F. Corredera-Catalán, F. di Pietro, and A. Trujillo-Ponce, "Post-COVID-19 SME financing constraints and the credit guarantee scheme solution in Spain," *J. Bank. Regul.*, vol. 22, no. 3, pp. 250–260, 2021, doi: 10.1057/s41261-021-00143-7.
- [19] Y. Belghitar, A. Moro, and N. Radić, "When the rainy day is the worst hurricane ever: the effects of governmental policies on SMEs during COVID-19," *Small Bus. Econ.*, 2021, doi: 10.1007/s11187-021-00510-8.
- [20] KPMG, "COVID-19. Ελλάδα. Φορολογικά και Λοιπά Μέτρα και Ελαφρύνσεις. Ανακτήθηκε στις 4/10/2021 από <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/gr/pdf/2020/04/gr-COVID-19-tax-and-other-relief-measures-16042020-el.pdf>," 2020.
- [21] X. Zhou, Z. Chen, X. Zhan, S. BalaMurugan, and K. D. Thilak, "Improved policy mechanisms for the promotion of future digital business economy during covid-19 pandemic," *Electron. Commer. Res.*, 2021, doi: 10.1007/s10660-021-09484-x.
- [22] F. F.-H. Nah and K. Siau, "Covid-19 pandemic – role of technology in transforming business to the new normal," *Lect. Notes Comput. Sci. Subser. Lect. Notes Artif. Intell. Lect. Notes Bioinforma.*, vol. 12427 LNCS, pp. 585–600, 2020, doi: 10.1007/978-3-030-60152-2_43.
- [23] H. El Chaarani, P. D. Vrontis, S. El Nemar, and Z. El Abiad, "The impact of strategic competitive innovation on the financial performance of SMEs during COVID-19 pandemic period," *Compet. Rev.*, 2021, doi: 10.1108/CR-02-2021-0024.
- [24] ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, "Με τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις μετά τον COVID 19. Άξονες πολιτικής για την διάσωση των επιχειρήσεων και των θέσεων εργασίας και την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Ανακτήθηκε στις 4/10/2021 από <https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2020/05/%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%93%CE%A3%CE%95%CE%92%CE%95%CE%95-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-CONID19.pdf>," 2020.
- [25] PWC, "Οι επιπτώσεις της πανδημίας στις ελληνικές επιχειρήσεις. Ανακτήθηκε στις 26/10/2021 από https://www.pwc.com/gr/en/publications/Greece_Covid_Report.pdf," 2020.
- [26] Grant Thornton, "Μελέτη επίδρασης του Covid-19 στις Ελληνικές Επιχειρήσεις & την Ελληνική Οικονομία. Ανακτήθηκε στις 12/10/2021 από https://www.heliachamber.gr/iliaimages/4bfb2259748c493788394b10b135d6ca_F533190337.pdf," 2020.
- [27] Cosmote-ELTRUN, "Η ψηφιακή ετοιμότητα των μικρών & μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα - Η επίδραση του Covid-19. Συνοπτικό report Ευρημάτων, Εργαστήριο Ηλεκτρονικού Εμπορίου και Ηλεκτρονικού Επιχειρείν. Ανακτήθηκε στις 12/10/2021 από https://www.growyourbusiness.gr/news/i_psiifiaki_etimotita_ton_mikron_kai_mirkomeseon_epixiriseon_sthn_ellada_i_epidrasi_tou_covid-19."
- [28] Β. Καφάτος, Θ. Παπακωνσταντίνου, and Ε. Νίκα, *Ψηφιακή και τεχνολογική ωριμότητα οικονομίας και επιχειρήσεων. Τομέας Βιομηχανίας, Ανάπτυξης, Δικτύων και Περιφερειακής Πολιτικής του ΣΕΒ*, 2η έκδοση. 2020.
- [29] S.-O. Caballero-Morales, "Innovation as recovery strategy for SMEs in emerging economies during the COVID-19 pandemic," *Res. Int. Bus. Finance*, vol. 57, 2021, doi: 10.1016/j.ribaf.2021.101396.

**Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων
Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας**

- [30] ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, “Ψηφιακός μετασχηματισμός και μικρές επιχειρήσεις. Ανακτήθηκε στις 4/10/2021 από https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2020/07/%CE%95%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%99%CE%9C%CE%95-%CE%93%CE%A3%CE%95%CE%92%CE%95%CE%95_2020_FINAL-2.pdf,” 2020.
- [31] Organisation for Economic Co-operation and Development, “One Year of SME and Entrepreneurship Policy Responses to COVID-19: Lessons Learned to ‘Build Back Better.’” OECD Paris, France, 2021.

**Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματική συνέχεια και ανθεκτικότητα των Μικρομεσαίων
Επιχειρήσεων: ο κρίσιμος ρόλος της τεχνολογίας**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

<p>2. Παρακαλώ επιλέξτε από την παρακάτω λίστα τον τομέα δραστηριοποίησης της επιχείρησής σας (μία ή περισσότερες επιλογές) (1: υπηρεσίες, 2: εμπόριο, 3: Μεταποίηση)</p>	<p>3. Παρακαλώ σημειώστε την κατάλληλη επιλογή αναφορικά με τον αριθμό εργαζομένων στην επιχείρησή σας (οι τιμές μετρούνται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης) (1: 0-9, 2, 10-49):</p>	<p>4. Ο αριθμός των εργαζομένων της επιχείρησης το 2019 σε σχέση με το 2009 ήταν (οι τιμές μετρούνται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης) (1: Μειωμένος κατά το ήμισυ ή και περισσότερο, 2: Μειωμένος σε ποσοστό 30-49%, 3: Μειωμένος σε ποσοστό 10-29%, 4: Παρουσιάζει θετική ή αρνητική απόκλιση που είναι μικρότερη από 9%, 5: Αυξημένος σε ποσοστό 10-29%, 6: Αυξημένος σε ποσοστό 30-49%, 7: Αυξημένος σε ποσοστό 50% ή παραπάνω):</p>
<p>Μέσος 1,181208054 Τυπικό σφάλμα 0,033063668 Διάμεσος 1 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 0,403593508 Διακύμανση 0,16288772 Κύρτωση 2,855321779 Ασυμμετρία 1,980215966 Εύρος 2 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 3 Άθροισμα 176 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 1,11409396 Τυπικό σφάλμα 0,026133303 Διάμεσος 1 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 0,318997614 Διακύμανση 0,101759478 Κύρτωση 4,068752283 Ασυμμετρία 2,45240996 Εύρος 1 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 2 Άθροισμα 166 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,77852349 Τυπικό σφάλμα 0,156729926 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 4 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,913132558 Διακύμανση 3,660076184 Κύρτωση -0,662601639 Ασυμμετρία 0,068987904 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 563 Πλήθος 149</p>

<p>5. Ο αριθμός των εργαζομένων της επιχείρησης το 2020 ήταν σε σχέση με το 2019 (οι τιμές μετρούνται σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης)(1: Μειωμένος κατά το ήμισυ ή και περισσότερο, 2: Μειωμένος σε ποσοστό 30-49%, 3: Μειωμένος σε ποσοστό 10-29%, 4: Παρουσιάζει θετική ή αρνητική απόκλιση που είναι μικρότερη από 9%, 5: Αυξημένος σε ποσοστό 10-29%, 6: Αυξημένος σε ποσοστό 30-49%, 7: Αυξημένος σε ποσοστό 50% ή παραπάνω):</p>	<p>6. Ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης το 2019 σε σχέση με το 2009 ήταν (1: Μειωμένος κατά το ήμισυ ή και περισσότερο, 2: Μειωμένος σε ποσοστό 30-49%, 3: Μειωμένος σε ποσοστό 10-29%, 4: Παρουσιάζει θετική ή αρνητική απόκλιση που είναι μικρότερη από 9%, 5: Αυξημένος σε ποσοστό 10-29%, 6: Αυξημένος σε ποσοστό 30-49%, 7: Αυξημένος σε ποσοστό 50% ή παραπάνω):</p>	<p>7. Ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης το 2020 σε σχέση με το 2019 ήταν (1: Μειωμένος κατά το ήμισυ ή και περισσότερο, 2: Μειωμένος σε ποσοστό 30-49%, 3: Μειωμένος σε ποσοστό 10-29%, 4: Παρουσιάζει θετική ή αρνητική απόκλιση που είναι μικρότερη από 9%, 5: Αυξημένος σε ποσοστό 10-29%, 6: Αυξημένος σε ποσοστό 30-49%, 7: Αυξημένος σε ποσοστό 50% ή παραπάνω):</p>
<p>Μέσος 3,69798658 Τυπικό σφάλμα 0,10634876 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 4 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,298152 Διακύμανση 1,68519862 Κύρτωση 1,56695025 Ασυμμετρία -0,3034214 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 551 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,73825503 Τυπικό σφάλμα 0,17414922 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,1257621 Διακύμανση 4,5188645 Κύρτωση -1,2310223 Ασυμμετρία 0,16457231 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 557 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,469798658 Τυπικό σφάλμα 0,135204143 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 4 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,65037689 Διακύμανση 2,723743878 Κύρτωση -0,58942354 Ασυμμετρία 0,058508834 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 517 Πλήθος 149</p>

<p>8. Το κέρδος της επιχείρησης το 2019 σε σχέση με το 2009 ήταν (1: Μειωμένο κατά το ήμισυ ή και περισσότερο, 2: Μειωμένο σε ποσοστό 30-49%, 3: Μειωμένο σε ποσοστό 10-29%, 4: Παρουσιάζει θετική ή αρνητική απόκλιση που είναι μικρότερη από 9%, 5: Αυξημένο σε ποσοστό 10-29%, 6: Αυξημένο σε ποσοστό 30-49%, 7: Αυξημένο σε ποσοστό 50% ή παραπάνω):</p>	<p>9. Το κέρδος της επιχείρησης το 2020 σε σχέση με το 2019 ήταν (1: Μειωμένο κατά το ήμισυ ή και περισσότερο, 2: Μειωμένο σε ποσοστό 30-49%, 3: Μειωμένο σε ποσοστό 10-29%, 4: Παρουσιάζει θετική ή αρνητική απόκλιση που είναι μικρότερη από 9%, 5: Αυξημένο σε ποσοστό 10-29%, 6: Αυξημένο σε ποσοστό 30-49%, 7: Αυξημένο σε ποσοστό 50% ή παραπάνω):</p>	<p>11. Ποιο είναι το ποσοστό του προσωπικού σας που χειρίζεται ηλεκτρονικό υπολογιστή στην εργασία του (1: Λιγότερο από 10%, 2: 11%-20%, 3: 21%-40%, 4: 41%-60%, 5: 61%-80%, 6: 81%-90%, 7: 90% και άνω):</p>
<p>Μέσος 3,563758389 Τυπικό σφάλμα 0,167763467 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,047814087 Διακύμανση 4,193542536 Κύρτωση -1,097074609 Ασυμμετρία 0,299562388 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 531 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,409395973 Τυπικό σφάλμα 0,133671528 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 4 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,631668947 Διακύμανση 2,662343552 Κύρτωση -0,524748793 Ασυμμετρία 0,06438219 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 508 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 5,744966443 Τυπικό σφάλμα 0,184703046 Διάμεσος 7 Επικρατούσα τιμή 7 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,254588002 Διακύμανση 5,08316706 Κύρτωση 0,308809396 Ασυμμετρία -1,437771274 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 856 Πλήθος 149</p>

<p>12. Πόσο σημαντικό είναι το ενδιαφέρον σας για την αναβάθμιση των τεχνολογικών σας υποδομών και την προσαρμογή της επιχείρησής σας στις τεχνολογικές εξελίξεις:</p>	<p>15-1. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Σύστημα διαχείρισης πελατειακών σχέσεων (CRM)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>15-2. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Πόρων (ERP)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>
<p>Μέσος 4,818791946 Τυπικό σφάλμα 0,122349902 Διάμεσος 5 Επικρατούσα τιμή 4 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,493470886 Διακύμανση 2,230455288 Κύρτωση -0,304859756 Ασυμμετρία -0,239847637 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 718 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,322033898 Τυπικό σφάλμα 0,129004791 Διάμεσος 3 Επικρατούσα τιμή 5 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,401350728 Διακύμανση 1,963783862 Κύρτωση -1,220467187 Ασυμμετρία -0,271435379 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 392 Πλήθος 118</p>	<p>Μέσος 2,908256881 Τυπικό σφάλμα 0,147202527 Διάμεσος 3 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,536839496 Διακύμανση 2,361875637 Κύρτωση -1,498211119 Ασυμμετρία 0,094302876 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 317 Πλήθος 109</p>

<p>15-3. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Παρουσία σε e-market place (π.χ. skrouz.gr)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>15-4. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Χρήση εφαρμογών υπολογιστικού νέφους (cloud services)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>15-5. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Χρήση τεχνολογιών ταυτοποίησης προϊόντων (π.χ. αισθητήρες RFID)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>
Μέσος 2,165048544	Μέσος 3,122641509	Μέσος 1,990825688
Τυπικό σφάλμα 0,139412905	Τυπικό σφάλμα 0,137819517	Τυπικό σφάλμα 0,124677915
Διάμεσος 1	Διάμεσος 3	Διάμεσος 1
Επικρατούσα τιμή 1	Επικρατούσα τιμή 4	Επικρατούσα τιμή 1
Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,414886453	Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,418938773	Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,30167565
Διακύμανση 2,001903674	Διακύμανση 2,013387242	Διακύμανση 1,694359497
Κύρτωση -0,767032452	Κύρτωση -1,286941677	Κύρτωση -0,056471975
Ασυμμετρία 0,823966464	Ασυμμετρία -0,180002473	Ασυμμετρία 1,094996053
Εύρος 4	Εύρος 4	Εύρος 4
Ελάχιστο 1	Ελάχιστο 1	Ελάχιστο 1
Μέγιστο 5	Μέγιστο 5	Μέγιστο 5
Άθροισμα 223	Άθροισμα 331	Άθροισμα 217
Πλήθος 103	Πλήθος 106	Πλήθος 109

<p>15-6. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Λύσεις Διαδικτύου των Πραγμάτων (για έλεγχο /παρακολούθηση, εντοπισμό, ποιοτικό έλεγχο, κλπ.)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>15-7. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Λύσεις Blockchain (πχ στην εφοδιαστική αλυσίδα κλπ)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>15-8. Προτεραιότητα ανάπτυξης/προμήθειας [Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence) ή/και Μηχανικής Μάθησης (Machine Learning)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>
<p>Μέσος 2,495412844 Τυπικό σφάλμα 0,143747152 Διάμεσος 2 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,500764331 Διακύμανση 2,252293578 Κύρτωση -1,283543991 Ασυμμετρία 0,444309691 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 272 Πλήθος 109</p>	<p>Μέσος 1,922330097 Τυπικό σφάλμα 0,129202124 Διάμεσος 1 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,311258342 Διακύμανση 1,719398439 Κύρτωση 0,216921051 Ασυμμετρία 1,236858264 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 198 Πλήθος 103</p>	<p>Μέσος 2,642857143 Τυπικό σφάλμα 0,140013526 Διάμεσος 2,5 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,48176388 Διακύμανση 2,195624196 Κύρτωση -1,361058458 Ασυμμετρία 0,282578556 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 296 Πλήθος 112</p>

<p>16 -1. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Σύστημα διαχείρισης πελατειακών σχέσεων (CRM)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>16 -2. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Πόρων (ERP)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>16 -3. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Παρουσία σε e-market place (π.χ. skrouz.gr)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>
<p>Μέσος 3,837209302 Τυπικό σφάλμα 0,147816266 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 5 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,370791657 Διακύμανση 1,879069767 Κύρτωση -0,281449334 Ασυμμετρία -0,989587906 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 330 Πλήθος 86</p>	<p>Μέσος 3,318181818 Τυπικό σφάλμα 0,188428776 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 5 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,530802614 Διακύμανση 2,343356643 Κύρτωση -1,394142268 Ασυμμετρία -0,373814295 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 219 Πλήθος 66</p>	<p>Μέσος 2,642857143 Τυπικό σφάλμα 0,201340591 Διάμεσος 2 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,506695016 Διακύμανση 2,27012987 Κύρτωση -1,324842882 Ασυμμετρία 0,376656002 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 148 Πλήθος 56</p>

<p>16 -4. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Χρήση εφαρμογών υπολογιστικού νέφους (cloud services)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>16 -5. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Χρήση τεχνολογιών ταυτοποίησης προϊόντων (π.χ. αισθητήρες RFID)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>16 -6. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Λύσεις Διαδικτύου των Πραγμάτων (για έλεγχο /παρακολούθηση, εντοπισμό, ποιοτικό έλεγχο, κλπ.)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>
<p>Μέσος 3,602409639 Τυπικό σφάλμα 0,146403408 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 5 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,333798528 Διακύμανση 1,779018513 Κύρτωση -0,957675282 Ασυμμετρία -0,525488391 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 299 Πλήθος 83</p>	<p>Μέσος 2,48 Τυπικό σφάλμα 0,204520345 Διάμεσος 2 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,446177227 Διακύμανση 2,091428571 Κύρτωση -1,070923654 Ασυμμετρία 0,568607205 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 124 Πλήθος 50</p>	<p>Μέσος 2,722222222 Τυπικό σφάλμα 0,205474799 Διάμεσος 3 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,509925235 Διακύμανση 2,279874214 Κύρτωση -1,378441997 Ασυμμετρία 0,255286939 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 147 Πλήθος 54</p>

<p>16 -7. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Λύσεις Blockchain (πχ στην εφοδιαστική αλυσίδα κλπ)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>16 -8. Προτεραιότητα αναβάθμισης [Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence) ή/και Μηχανικής Μάθησης (Machine Learning)] (1: Καθόλου σημαντική, 2: Λίγο σημαντική, 3: Αρκετά σημαντική, 4: Πολύ σημαντική, 5: Απόλυτα σημαντική)</p>	<p>17-1. Δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης [Έλλειψη κεφαλαίων, δυσκολία εξασφάλισης χρηματοδότησης του έργου] (1: Εξαιρετικά σημαντικός, 2: Πολύ σημαντικός, 3: Αρκετά σημαντικός, 4: Σημαντικός, 5: Λίγο σημαντικός, 6: Πολύ λίγο σημαντικός, 7: Καθόλου σημαντικός)</p>
<p>Μέσος 2,361702128 Τυπικό σφάλμα 0,228467792 Διάμεσος 2 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,566296267 Διακύμανση 2,453283996 Κύρτωση -1,021361731 Ασυμμετρία 0,746413755 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 111 Πλήθος 47</p>	<p>Μέσος 3,033333333 Τυπικό σφάλμα 0,208528157 Διάμεσος 3 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,615252162 Διακύμανση 2,609039548 Κύρτωση -1,607530193 Ασυμμετρία -0,055732815 Εύρος 4 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 5 Άθροισμα 182 Πλήθος 60</p>	<p>Μέσος 2,288590604 Τυπικό σφάλμα 0,158298849 Διάμεσος 1 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,9322837 Διακύμανση 3,733720297 Κύρτωση 0,895268363 Ασυμμετρία 1,457146851 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 341 Πλήθος 149</p>

<p>17-2. Δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης [Δεν υπάρχει το ανθρώπινο δυναμικό που θα μπορεί να υποστηρίξει την προσπάθεια/ έλλειμα τεχνογνωσίας] (1: Εξαιρετικά σημαντικός, 2: Πολύ σημαντικός, 3: Αρκετά σημαντικός, 4: Σημαντικός, 5: Λίγο σημαντικός, 6: Πολύ λίγο σημαντικός, 7: Καθόλου σημαντικός)</p>	<p>17-3. Δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης [Έλλειψη χρόνου] (1: Εξαιρετικά σημαντικός, 2: Πολύ σημαντικός, 3: Αρκετά σημαντικός, 4: Σημαντικός, 5: Λίγο σημαντικός, 6: Πολύ λίγο σημαντικός, 7: Καθόλου σημαντικός)</p>	<p>17-4. Δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης [Αποτυχημένες προσπάθειες εξασφάλισης επιδότησης] (1: Εξαιρετικά σημαντικός, 2: Πολύ σημαντικός, 3: Αρκετά σημαντικός, 4: Σημαντικός, 5: Λίγο σημαντικός, 6: Πολύ λίγο σημαντικός, 7: Καθόλου σημαντικός)</p>
<p>Μέσος 3,932885906 Τυπικό σφάλμα 0,172650308 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 7 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,107465589 Διακύμανση 4,44141121 Κύρτωση -1,334553124 Ασυμμετρία 0,23442771 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 586 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,932885906 Τυπικό σφάλμα 0,164030174 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 3 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,002243436 Διακύμανση 4,008978777 Κύρτωση -1,211646688 Ασυμμετρία 0,190698887 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 586 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,55704698 Τυπικό σφάλμα 0,19245296 Διάμεσος 3 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,349187756 Διακύμανση 5,518683113 Κύρτωση -1,431720238 Ασυμμετρία 0,332975243 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 530 Πλήθος 149</p>

<p>17-5. Δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης [Αδυναμία εξεύρεσης των κατάλληλων συνεργατών που θα προσφέρουν τις σχετικές υπηρεσίες] (1: Εξαιρετικά σημαντικός, 2: Πολύ σημαντικός, 3: Αρκετά σημαντικός, 4: Σημαντικός, 5: Λίγο σημαντικός, 6: Πολύ λίγο σημαντικός, 7: Καθόλου σημαντικός)</p>	<p>17-6. Δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης [Η ανάλυση κόστους-οφέλους του έργου της τεχνολογικής αναβάθμισης της επιχείρησης δεν παράγει καλά αποτελέσματα] (1: Εξαιρετικά σημαντικός, 2: Πολύ σημαντικός, 3: Αρκετά σημαντικός, 4: Σημαντικός, 5: Λίγο σημαντικός, 6: Πολύ λίγο σημαντικός, 7: Καθόλου σημαντικός)</p>	<p>17-7. Δυσκολία υλοποίησης έργων τεχνολογικής αναβάθμισης [Οι συνθήκες και η αβεβαιότητα του περιβάλλοντος περιορίζουν το σύνολο σχεδόν των σχεδίων επένδυσης και ανάπτυξης της επιχείρησης] (1: Εξαιρετικά σημαντικός, 2: Πολύ σημαντικός, 3: Αρκετά σημαντικός, 4: Σημαντικός, 5: Λίγο σημαντικός, 6: Πολύ λίγο σημαντικός, 7: Καθόλου σημαντικός)</p>
<p>Μέσος 4,10738255 Τυπικό σφάλμα 0,164988481 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 3 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,013941072 Διακύμανση 4,055958643 Κύρτωση -1,258924901 Ασυμμετρία 0,057378902 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 612 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 4,147651007 Τυπικό σφάλμα 0,166421082 Διάμεσος 4 Επικρατούσα τιμή 7 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,031428199 Διακύμανση 4,126700526 Κύρτωση -1,289253099 Ασυμμετρία 0,149492996 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 618 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 3,382550336 Τυπικό σφάλμα 0,168646438 Διάμεσος 3 Επικρατούσα τιμή 1 Μέση απόκλιση τετραγώνου 2,058592131 Διακύμανση 4,23780156 Κύρτωση -0,993035949 Ασυμμετρία 0,485833169 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 504 Πλήθος 149</p>

<p>18. Παρακαλώ προσδιορίστε το βαθμό στον οποίο πιστεύετε ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (1: Καθόλου, 2: Πολύ λίγο, 3: Λίγο, 4: Αρκετά, 5: Πολύ, 6: Πάρα πολύ, 7: Απόλυτα):</p>	<p>19. Παρακαλώ προσδιορίστε το βαθμό στον οποίο πιστεύετε ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνέβαλε στην ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid (1: Καθόλου, 2: Πολύ λίγο, 3: Λίγο, 4: Αρκετά, 5: Πολύ, 6: Πάρα πολύ, 7: Απόλυτα):</p>	<p>20. Παρακαλώ προσδιορίστε το βαθμό στον οποίο πιστεύετε ότι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συμβάλει στην γρηγορότερη ανάκτηση των ρυθμών της επιχείρησης μετά από μία κρίση (1: Καθόλου, 2: Πολύ λίγο, 3: Λίγο, 4: Αρκετά, 5: Πολύ, 6: Πάρα πολύ, 7: Απόλυτα):</p>
<p>Μέσος 5,120805369 Τυπικό σφάλμα 0,110205171 Διάμεσος 5 Επικρατούσα τιμή 6 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,34522555 Διακύμανση 1,809631779 Κύρτωση -0,305191331 Ασυμμετρία -0,37509381 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 763 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 5,604026846 Τυπικό σφάλμα 0,09888678 Διάμεσος 6 Επικρατούσα τιμή 6 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,207066983 Διακύμανση 1,457010702 Κύρτωση -0,449337671 Ασυμμετρία -0,738288842 Εύρος 4 Ελάχιστο 3 Μέγιστο 7 Άθροισμα 835 Πλήθος 149</p>	<p>Μέσος 5,402684564 Τυπικό σφάλμα 0,106865479 Διάμεσος 6 Επικρατούσα τιμή 6 Μέση απόκλιση τετραγώνου 1,304459415 Διακύμανση 1,701614366 Κύρτωση 0,880116079 Ασυμμετρία -0,894663951 Εύρος 6 Ελάχιστο 1 Μέγιστο 7 Άθροισμα 805 Πλήθος 149</p>